

KMC

KOORDINAČNO-METODICKÉ CENTRUM
PRE PREVENCIU NÁSILIA NA ŽENÁCH

ŠTANDARDY A POSTUPY ZAVEDENIA SOCIÁLNO- INTERVENČNÝCH PROGRAMOV PRE PÁCHATEĽOV NÁSILIA NA ŽENÁCH

Róbert Vavro, Katarína Farkašová

2017

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

Inštitút pre výskum práce a rodiny
Institute for Labour and Family Research

Štandardy a postupy zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatel'ov násilia na ženách

Róbert Vavro, Katarína Farkašová

Publikácia bola financovaná z Grantov EHP a Nórska a spolufinancovaná zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rámci projektu Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie v rámci programu SK09: Domáce a rodovo podmienené násilie

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

www.norwaygrants.org

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny

Rok vydania: 2017

Rozsah: 38 strán

Publikácia je dostupná online na zastavmenasilie.sk

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

OBSAH

OBSAH	4
1 INTERVENČNÉ PROGRAMY PRE PÁCHATEĽOV NÁSILIA NA ŽENÁCH - ÚVOD	6
2 MEDZINÁRODNO-PRÁVNE VÝCHODISKÁ A DOBRÁ PRAX	7
2.1 Medzinárodno-právne východiská	7
2.2 Dobrá prax	10
3 AKTUÁLNA SITUÁCIA NA SLOVENSKU.....	11
3.1 Miesto preventívnych programov v systéme politiky prevencie násilia páchaného na ženách	11
3.2 Skutkový stav v oblasti realizácie špecifických programov pre prácu s páchatelmi násilia na ženách na Slovensku	14
4 ÚČEL, CIELE, CIEĽOVÁ SKUPINA, PRIEBEH, FORMA PROGRAMOV	15
4.1 Účel programov	15
4.2 Ciele programov	15
4.3 Cieľová skupina – páchatel'. Kritériá a kontraindikácie účasti v programe	16
4.4 Priebeh programu	17
4.5 Obsahová náplň programu	20
5 AKREDITÁCIA – MINIMÁLNE ŠTANDARDY	21
5.1 Princíp profesionálnej kompetencie	21
5.2 Návrh podmienok akreditácie – akreditačné kritériá	22
6 NÁVRH SYSTÉMU FUNGOVANIA PROGRAMOV PRE PÁCHATEĽOV NA SLOVENSKU, POTREBNÉ KROKY NA ICH ZAVEDENIA A UDRŽATEĽNOSŤ, ALTERNATÍVY.....	25
6.1 Úprava legislatívy	25
6.2 Informovanie zúčastnených aktérov	25
6.3 Metodické usmernenie oprávnených subjektov	26
6.4 Financovanie programov	26
7 PLÁN PRE IMPLEMENTÁCIU INTERVENČNÝCH PROGRAMOV A ZÁVER.....	28
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	29

8	PRÍLOHY	30
---	---------------	----

1 INTERVENČNÉ PROGRAMY PRE PÁCHATEĽOV NÁSILIA NA ŽENÁCH - ÚVOD

Efektívna ochrana žien pred násilím vyžaduje komplexný, systémový a cieľavedomý prístup pomáhajúcich organizácií založený na poznaní, že nevyhnutné (dočasné¹ alebo trvalé) vzájomné odlúčenie či spravodlivý trest uložený násilníkovi sami o sebe nezmenia hodnoty, postoje, ani násilnícke vzorce správania agresora.² Vychádza sa pritom zo skúseností, že separácia násilného muža od partnerky, prípadne jeho potrestanie ešte neznamená, že sa muž nebude dopúšťať násilia aj po rozchode či voči novej partnerke. Predpokladom je, že zdrojom násilia sú muži a mužská kultúra, preto je nutné zamerať sa aj na prácu s násilným mužom³, v rámci ktorej sú muži vedení k poznaniu hodnôt rodovej rovnosti, osvojovaniu si postojov smerujúcich k rovnováhe moci v partnerstve, k rešpektu a empatii voči partnerke a deťom, ako aj k nácviku nenásilných vzorcov komunikácie a správania.

Na Slovensku doposiaľ neexistuje organizácia alebo inštitúcia, ktorá by formálne, odborne, komplexne, nadrezortne a aktívne zastrešovala programy pre páchatel'ov násilia na ženách a disponovala pritom potrebnými kompetenciami. Chýbajú oficiálne štandardy kvality takýchto programov aj systém akreditácie. V neposlednom rade existuje iba minimum poskytovateľov, ktorí majú potrebné know-how, personálne, finančné a materiálne zabezpečenie na realizáciu programov. Všetky tieto faktory brzdia zavedenie programov pre páchatel'ov do reálnej praxe, čo má za následok (až na drobné výnimky) prakticky **neexistenciu programov pre páchatel'ov násilia na ženách** a tým **zaostávanie Slovenska** v tejto oblasti o približne 20 rokov za krajinami západnej Európy a o vyše 30 rokov za USA.

Udržateľné ukončenie násilného správania založené na profesionálnej práci s páchatel'mi je tak ďalším stavebným kameňom spoločenskej intervencie proti partnerskému rodovo podmienenému násiliu a prostriedkom ochrany žien a detí. **Práca s páchatel'mi sa nekoná výhradne v záujme klienta, ale v záujme ochrany obetí, teda žien zažívajúcich násilie a ich detí (výsledky práce s páchatel'mi sa merajú úrovňou ochrany obetí) a celej spoločnosti. Primárnym cieľom práce s páchatel'mi je udržateľné ukončenie násilného správania.**

Pre programy práce s páchatel'mi násilia na ženách je dôležité, aby

- účašť v nich bola súčasťou legislatívneho zakotvenia zodpovednosti páchatel'a;
- vychádzali z previazanosti a formálne zastrešenej spolupráce zúčastnených inštitúcií (najmä orgánov oprávnených nariaďovať alebo odporúčať účašť páchatel'a v programe, poskytovateľov programu, organizácií na pomoc ženám zažívajúcim násilie a ďalších) na všeobecnej úrovni, ako aj na úrovni jednotlivých prípadov (princíp súčinnosti);
- boli poskytované na úrovni vychádzajúcej z definovaných minimálnych štandardov kvality (princíp profesionálnej realizácie);
- boli financované z verejných zdrojov ako súčasť politiky prevencie násilia páchaného na ženách a služieb poskytovaných ženám zažívajúcim násilie.

1 „Skutočnosť, že takmer každá piata žena sa aj po úteku do „azylového domu“ vráti k svojmu partnerovi, do istej miery zodpovedá téze, že mnohé ženy chcú ukončiť násilie, ale nie vzťah.“ Bližšie Mátel, A. (2009). Páchatelia domáceho násilia. In. Prevence úrazů, otrava a násilí č. 1/2009. Tiskárna Jihočeský Inzert Expres, s.r.o., ISSN 1804-7858 (On-line).

2 Násilia sa môže násilník dopúšťať dokonca aj počas výkonu trestu odňatia slobody alebo iného fyzického odlúčenia od obete v podobe tzv. postseparačného násilia - pokračovanie násilia „na diaľku“. Bližšie Farkašová, K. Násilie na ženách. In. Farkašová, K.; Malíková, D; Vavro, R.; Hutta, J.; Dobrovodský, R. (2014). Sociálna inklúzia páchatel'ov domáceho násilia: Záverečná správa. Bratislava, s. 5 – 25.

3 Holubová, B. (2010). Programy pre prácu s mužmi – páchatel'mi násilia na ženách v partnerských vzťahoch (Analýza modelov dobrej praxe). Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2010, s. 8.

Predkladaný materiál vznikol na základe požiadavky Koordinačno-metodického centra pre rodovo podmienené a domáce násilie v rámci úlohy č. 8 Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019, ktorá znie „vytvoriť legislatívne podmienky pre zavedenie povinnosti povinných programov pre páchatelov násilia na ženách a realizovať programy“. Cieľom štúdie je sumarizovať východiská pre prácu s páchatelmi násilia na ženách, popísať situáciu na Slovensku z pohľadu aktuálnej legislatívy, ako aj skutkový stav, definovať štandardy a postupy pre programy práce s páchatelmi násilia na ženách, ako aj systém ich aplikácie a akreditácie, pomenovať zúčastnené inštitúcie a navrhnúť postup implementácie programov. Cieľovou skupinou Štandardov a postupov zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatelov násilia na ženách sú najmä zástupcovia a zástupkyne relevantných inštitúcií s vplyvom na riešenie problematiky, a to probační a mediálni úradníci a úradníčky, Ministerstvo spravodlivosti SR, súdy, prokuratúra, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a ďalší.

O autorovi a autorke

Mgr. Róbert Vavro v roku 2013 ako psychológ – metodik Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže okrem iného v rámci vzdelávania odborníkov absolvoval odborný výcvik pre prácu s páchatelmi násilia na ženách v rozsahu 75 hodín, v roku 2014 sa ako pracovník Aliancie žien Slovenska zúčastnil stáže v intervenčnom centre pre prácu s páchatelmi násilia na ženách v nemeckom Landau in der Pfalz, ktoré je zároveň sídlom nemeckej zastrešujúcej organizácie BAG-TäHG. V rokoch 2014 – 2015 prešiel dlhodobým vzdelávaním BAG-TäHG v rozsahu 200 hodín, ktoré ukončil obhajobou prípadovej štúdie k vykonanej praktickej práci a získal certifikát pre prácu s páchatelmi násilia na ženách v súlade so štandardami BAG-TäHG.

Mgr. Katarína Farkašová je riaditeľkou Aliancie žien Slovenska, ktorá sa od roku 1994 venuje problematike ľudských práv so zameraním na práva žien. V poradenskom centre poskytuje špecializované sociálno – právne poradenstvo a najmä pomoc pre obeť násilia v partnerských vzťahoch. Aliancia žien Slovenska v súvislosti s pomocou ženám zažívajúcim násilie vo viacerých projektoch od roku 2011 rozvíja systém práce s páchatelmi násilia na ženách formou výcviku profesionálov, návrhov na úpravu legislatívy a informovania zainteresovaných inštitúcií o možnostiach praktickej aplikácie predmetných programov.

2 MEDZINÁRODNO-PRÁVNE VÝCHODISKÁ A DOBRÁ PRAX

2.1 Medzinárodno-právne východiská

Súčasná úroveň politického a právneho zakotvenia intervenčných programov pre prácu s páchatelmi násilia na ženách v rámci Európy vychádza zo základov, ktoré boli po desaťročia podložené odporúčaniami, súdnymi rozhodnutiami, či správami o násilí páchanom na ženách najmä v rámci Rady Európy, ale v poslednom období (najmä z dôvodu integrácie ďalších štátov a rozširovania vnútorných politík) i Európskej únie. Ako jeden z prvých materiálov, ktoré vznikli na pôde Rady Európy, bol členskými štátmi dňa 4. novembra 1950 prijatý **Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd** (ďalej len „Dohovor“). Násilie na ženách môže porušovať viaceré články Dohovoru – článok 2 (Právo na život), článok 3 (Zákaz mučenia), článok 4 (Zákaz otroctva a nútenej práce), článok 8 (Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), článok 14 (Zákaz diskriminácie). Z pohľadu intervenčných programov pre prácu s páchatelmi násilia na ženách je podstatné, že ochrana vyššie uvedených práv (podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva) nekončí prijatím účinnej zákonnej úpravy kriminalizujúcej násilné správanie voči žene, ale pokračuje pozitívnym záväzkom štátu urobiť príslušné opatrenia smerujúce k ochrane života. Pozitívny záväzok štátu chrániť právo na život vyžaduje, aby štátne orgány vykonávali náležitú starostlivosť, napríklad preventívnymi opatreniami,

pokiaľ ide o ochranu jednotlivca, ktorého život je v ohrození. Rovnako sa však nazdávame, že pozitívny záväzok štátu nekončí uložením trestu, ale zabezpečením jeho reálneho vykonania. Pokiaľ teda štátne orgány vedia alebo by mali vedieť, že násilie sa neskončí dočasnou represiou voči páchatelovi (alebo samotnou hrozbou trestu) a napriek tomu neuskutočnia zákonné opatrenia na jeho prevýchovu, nemôžeme hovoriť o tom, že štát si naplnil svoj pozitívny záväzok pri ochrane žien ohrozených násilím a ich detí.⁴

V odporúčaní č. R (90) 2 Výboru ministrov členským štátom o sociálnych opatreniach týkajúcich sa násillia v rodine sa Výbor ministrov Rady Európy venuje opatreniam pre páchatelov (článok VIII.), pričom zdôrazňuje, že tieto opatrenia by mali byť použité po súdnom konaní a mali by zahŕňať svojpomocné skupiny a psychoterapiu nielen vo väzení ale aj mimo neho. Rovnako členské štáty nabáda, aby sa venovali výskumu vhodných terapeutických metód a ďalších opatrení, ktoré by mohli mať pozitívny vplyv na páchatel'a. V roku 2002 prijal Výbor ministrov Rady Európy **odporúčanie Rec(2002)5** o ochrane žien pred násilím. Majúc na zreteli ustanovenia Dohovoru a judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v tomto dokumente Výbor ministrov Rady Európy odporúča členským štátom:

„50. organizovať intervenčné programy určené na to, aby nabádali páchatel'ov násillia k prijatiu nenásilných vzorcov správania, a to tým, že im pomôžu uvedomiť si svoje skutky a uznať svoju zodpovednosť;

51. poskytnúť páchatel'ovi možnosť dodržiavať intervenčné programy nie ako alternatívu trestu, ale ako dodatočné opatrenie zamerané na prevenciu násillia; účasť na takých programoch by mala byť ponúkaná na základe dobrovoľnosti;

52. posúdiť zakladanie špecializovaných, štátom schválených intervenčných centier pre násilných mužov a podporovať centrá iniciované mimovládnyimi organizáciami a združeniami v rámci dostupných zdrojov;

53. zabezpečiť spoluprácu a koordináciu medzi intervenčnými programami orientovanými na mužov a programami, ktoré sa zaoberajú ochranou žien.“

Odbor rodovej rovnosti a boja proti obchodovaniu s ľuďmi Generálneho riaditeľstva pre ľudské práva a právne záležitosti Rady Európy zhrnul všetky dovtedajšie kroky členských štátov a v **správe** s názvom **„Boj proti násilliu na ženách: minimálne štandardy pre podporné služby“** sa venuje aj programom práce s páchatel'mi. V časti „Štandardy pre špecifické služby – Programy pre páchatel'ov“ (rozdelená na minimálne štandardy a ideálne štandardy) sa pri minimálnych štandardoch uvádza:

- Prvoradým cieľom programov musí byť bezpečie a pohoda žien a ich detí;
- Programy musia stále vychádzať z rodovej analýzy chápania rodovo podmieneného násillia na ženách;
- Práca s páchatel'om by sa mala odohrávať mimo priestorov, kde sa poskytujú podporné programy pre ženy;
- Programy by sa nemali považovať za alternatívu namiesto trestného stíhania, odsúdenia a trestu;
- Programy by nemali v žiadnom prípade obsahovať poradenstvo ani mediáciu, ani vzdelávanie v ovládaní hnevu, ani liečbu závislosti na návykových látkach;
- Programy by mali pred prijatím konkrétneho páchatel'a zhodnotiť jeho vhodnosť pre tento program;

4 Griger, J. (2015). Možnosti zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatel'ov násillia na ženách (právna analýza).

- Podmienkou vstupu do programu je, že páchatelia poskytnú adresy svojej súčasnej aj bývalej partnerky a táto informácia bude odovzdaná podpornej službe pre ženy za účelom ich kontaktovania s informáciou o účasti páchatela v programe, ponuky podpory pre ženu, zistenia spätnej väzby ohľadom správania páchatela, informovania o prerušení alebo ukončení účasti páchatela v programe, alebo výstrahy v prípade zvýšeného nebezpečenstva pre ženu;
- Programy by mali byť dostupné pre dobrovoľných účastníkov ako aj páchatelov, ktorí dostanú účasť v programe ako povinnú;
- Personál pracujúci s páchatelmi by mal dostať minimálne 30 hodinové vzdelanie, obsahujúce rodovú analýzu násillia na ženách; skúsenosti žien a ich pohľad na násillie; páchatelove vzorce minimalizácie a manipulácie; skúsenosť detí s násillím; právny rámec; ochranu detí; rôznorodosť; závislosti; chápanie procesu zmeny; odhad nebezpečenstva a práca s ním.

Úsilie Rady Európy bolo zavřšené 7. apríla 2011, kedy Výbor ministrov prijal Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu (známy pod názvom Istanbulský dohovor). Dňa 11. mája 2011 ho v Istanbule podpísala aj Slovenská republika. Dohovor je záväzným právnym dokumentom Rady Európy, ktorý prvýkrát v európskom priestore ustanovuje právne záväzné štandardy na predchádzanie násilliu na ženách a domácejmu násilliu.⁵ Programom pre prácu s páchatelmi násillia na ženách sa venuje v osobitnom článku 16, ktorý obsahuje nasledovné normy:

„1. Zmluvné strany prijímú potrebné legislatívne alebo iné opatrenia na vytvorenie, alebo podporu programov zameraných na vzdelávanie páchatelov domáceho násillia za účelom osvojenia si nenásillného správania v medziľudských vzťahoch a s cieľom predchádzania ďalšiemu násilliu a zmeny násillných modelov správania sa.

2. Zmluvné strany prijímú potrebné legislatívne alebo iné opatrenia, aby vytvorili alebo podporili programy zamerané na predchádzanie recidíve páchatelmi najmä páchatelmi sexuálne motivovaných trestných činov.

3. Pri prijímaní opatrení uvedených v odsekoch 1 a 2 zmluvné strany zabezpečia, aby bezpečnosť, podpora a ľudské práva obetí boli primárnym záujmom programov a aby tieto programy boli vytvorené a implementované v prípade potreby v úzkej koordinácii so špecializovanými podpornými službami pre obeť.“.

⁵ V zmysle článku 7 ods. 4 Ústavy SR je dohovor prezidentskou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách, ktorá je zároveň aj medzinárodnou zmluvou, ktorá priamo zakladá práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, a preto v súlade s článkom 86 písm. d) Ústavy SR podlieha vysloveniu súhlasu Národnej rady SR a ratifikácii prezidentom SR. V zmysle článku 7 ods. 5 Ústavy SR je dohovor zároveň medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred zákonmi.

2.2 Dobrá prax

Programy pre prácu s páchatelmi násilia na ženách majú dlhú históriu najmä v USA a v západnej Európe. V USA začali prvé z nich vznikať v sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia – Emerge v Bostone, RAVEN v St. Louis, AMEND v Denveri, Manalive v Marin County v Kalifornii, Domestic Assault Program v Tacome vo Washingtone a Men Stopping Violence v Atlante. V osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia v USA vzniká druhá generácia programov pre páchatelov násilia na ženách (vrátane Duluthského DAIP z Minnesoty) a spolu so zvyšujúcou sa snahou o včasné zachytenie násilia na ženách pomocou nových trestno-právnych prostriedkov, ako aj využívaním existujúcich inštitútov, došlo zároveň k veľkému nárastu ich počtu.

V roku 2008 už malo 45 z 50 federálnych štátov USA vyvinuté štandardy pre aplikáciu programov pre páchatelov násilia na ženách. Štandardizované programy v USA udávajú široký rozptyl dĺžky ich trvania, a to od 12 do 52 stretnutí s priemerným počtom 24-26 stretnutí, spravidla raz do týždňa. Spoločným znakom väčšiny z nich je nadviazanie kontaktu so ženou – partnerkou, ktorá zažívala násilie a prepojenie na ďalšie zložky systému boja proti násiliu na ženách. Štandardizované programy musia spĺňať štátom určené akreditačné kritériá, ktoré sa orientujú na revíziu programu monitorujúcou organizáciou (napr. každé dva roky), vzdelávanie personálu (napr. každý nový zamestnanec/zamestnankyňa má minimálne výcvik v rozsahu najmenej 30 hodín pred začatím práce s páchatelmi), či na dohody o spolupráci so zariadeniami a programami na pomoc ženám zažívajúcim násilie.

Program pre páchatelov DAIP v Duluth je integrálnou súčasťou dômyselne vytvorenej siete komunitných intervencií, ktoré zahŕňajú širokú paletu integrovaných služieb a pomoci obetiam, ženám zažívajúcim násilie, tiesňová linka polície prioritizuje všetky volania v prípadoch domáceho násilia, každý páchatel je umiestnený do cely predbežného zadržania do rána najbližšieho pracovného dňa, páchatelia sú tvrdo stíhaní, vyšetrovanie vždy obsahuje aj odhad nebezpečnosti páchatela, takmer každému páchatelovi je nariadená účasť v programe, pričom probácia sleduje účasť páchatela v programe a v prípade recidívy sa podmienené odsúdenie mení na nepodmienené.

Väčšina programov aplikovaných v USA je založená na chápaní násilia na ženách ako prostriedku moci a kontroly muža nad partnerkou. Programy používajú rôzne techniky na dosiahnutie svojich cieľov, najmä didaktické vzdelávanie, skupinové cvičenia, prehrávanie rolí, spätnú väzbu, sebahodnotenie, tréning zručností a nácvik ich používania, domáce úlohy, pozitívne posilňovanie a kognitívno-behaviorálne techniky. Čiastkovými cieľmi sú najmä prekonať popieranie násilia, prevzatie zodpovednosti, upustenie od násilia, učenie sa alternatívam k násilnému správaniu, podpora rodovej rovnosti⁶.

V Európskej únii sú programy pre páchatelov násilia na ženách aplikované v 21 z 29 sledovaných krajín. V Nemecku, Holandsku a Veľkej Británii boli programy pre páchatelov aj evaluované a evaluácie publikované. Dlhodobé zavedené sú tieto programy v Rakúsku (tzv. „Viedenský model“), Nórsku („ATV“ – Alternative to violence – alternatíva k násiliu), Škótsku („Change“) a ďalších krajinách⁷.

V Nemecku sú programy pre páchatelov aplikované najmenej 10 rokov, od roku 2007 existuje zastrešujúca organizácia BAG-TäHG (Bundesarbeitsgemeinschaft Täterarbeit Häusliche Gewalt – Spolkové pracovné spoločenstvo – práca s páchatelmi domáceho násilia) s 37 zakladajúcimi členmi. Od roku 2012 poskytuje BAG-TäHG okrem iného aj certifikované dlhodobé vzdelávanie tréneriek a trénerov v zmysle vlastných štandardov programov.

6 podľa Adams, 2003

7 viac informácií o programoch pre páchatelov násilia na ženách a ich štandardoch je uvedených napr. v práci B. Holubovej Programy pre prácu s mužmi – páchatelmi násilia na ženách v partnerských vzťahoch (Analýza modelov dobrej praxe). Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2010.

Vo Veľkej Británii a Walese sa odhaduje, že je realizovaných okolo 450 programov pre páchatel'ov, ročne prejde programom vyše 5000 páchatel'ov. Zastrešujúca organizácia RESPECT združuje 70 organizácií, 38 organizácií poskytuje akreditované programy⁸.

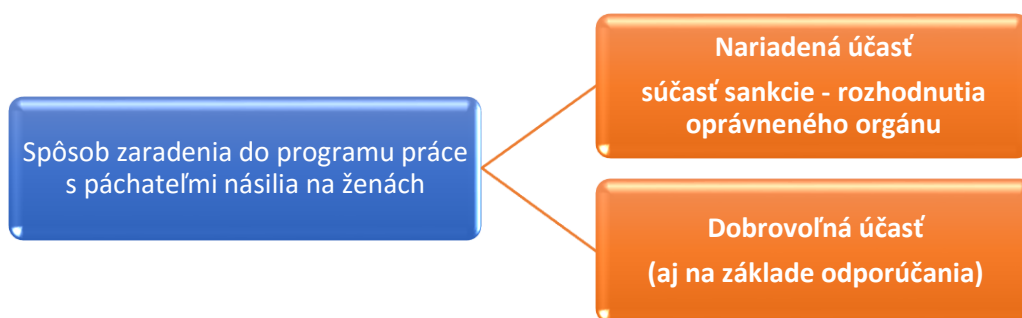
Na celoeurópskej úrovni v rámci projektu Daphne II vznikla platforma Work with perpetrators, ktorá v rokoch 2006-2008 okrem iného vyvinula na základe poznania po vyše 20 rokoch aplikácie programov pre páchatel'ov násilia na ženách smernice pre tvorbu štandardov týchto programov⁹.

3 AKTUÁLNA SITUÁCIA NA SLOVENSKU

3.1 Miesto preventívnych programov v systéme politiky prevencie násilia páchaného na ženách

Realizácia intervenčného programu vychádza z cieľov restoratívnej justície (obnova trestným činom narušeného prostredia, znižovanie rizika recidívy, ochrana spoločnosti pred kriminalitou). Vzhľadom na možnosti zaradenia do programov práce s páchatel'mi násilia na ženách je možné rozlišovať existenciu nariadených a dobrovoľných preventívnych programov. Ich výkon síce prebieha súčasne (v rámci jedného programu), ale pohnútky k účasti nie sú v okamihu vstupu totožné.

Schéma č. 1 Spôsoby zaradenia do programu

Na Slovensku k dnešnému dňu neexistuje zákon, ktorý by sa výlučne zaoberal problematikou násilia na ženách. Vzťahy vznikajúce v súvislosti s násilím na ženách sú tak obsiahnuté v niekoľko právnych predpisov - zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“), zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o priestupkoch“), zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnej kuratele“), zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „občiansky súdny poriadok“), zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

i. Nariadená účasť

⁸ Holubová, 2010.

⁹Smernice pre tvorbu štandardov programov pre páchatel'ov násilia na ženách sú prístupné v slovenskom jazyku na: http://www.work-with-perpetrators.eu/fileadmin/WWP_Network/redakteure/2006_-_2012/guidelines/wwp_standards_sk_2008_ver_1_1.pdf

Normy trestného práva a priestupkového práva poskytujú ochranu osobe ohrozenej násilím v podobe

1. **generálnej prevencie (určujú znaky protiprávneho konania**, ktoré je pre spoločnosť nebezpečné tak závažným spôsobom, že musí byť sankciované ujmu na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach a **hrozia sankciou za takéto konanie**),
2. trestnej represie (dočasne zabránia v protiprávnom konaní),
3. **individuálnej prevencie** (vytvoria podmienky pre výchovu páchatel'a k tomu, aby viedol riadny život po skončení trestu) a
4. **procesných inštitútov**, ako sú napr. trestné oznámenie a následne trestné stíhanie, väzba a nakoniec aj odsúdenie a výkon trestu.

Hlavným prameňom trestného práva je Trestný zákon a Trestný poriadok. Trestný zákon nežiaduce a v spoločnosti nebezpečné konanie premieta do skutkových podstát trestných činov. Samostatná skutková podstata trestného činu „domáce násilie“ alebo „rodovo podmienené násilie“ v Trestnom zákone neexistuje.¹⁰ Preto je potrebné rodovo podmienené násilie podradiť pod skutkové podstaty trestných činov:

- (1) proti životu a zdraviu – I. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod tzv. fyzické násilie na ženách: Úkladná vražda (§ 144), Vražda (§ 145), Zabitie (§ 147 a § 148), Usmrtenie (§ 149), Nedovolené prerušenie tehotenstva (§ 150 a § 152), Účasť na samovražde (§ 154), Ublíženie na zdraví (§ 155 až § 157), Neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek a nezákonná sterilizácia (§ 159), Ohrozovanie vírusom ľudskej imunodeficiencie (§ 165), Ohrozovanie pohlavnou chorobou (§ 167);
- (2) proti slobode a ľudskej dôstojnosti – II. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod psychické násilie na ženách, fyzické a sexuálne násilie na ženách: Obchodovanie s ľuďmi (§ 179), Pozbavenie osobnej slobody (§ 182), Obmedzovanie osobnej slobody (§ 183), Obmedzovanie slobody pobytu (§ 184), Branie rukojemníka (§ 185), Vydieračský únos (§ 186), Zavlčenie do cudziny (§ 187), Vydieranie (§ 189), Hrubý nátlak (§ 190), Nátlak (§ 192), Obmedzovanie slobody vyznania (§ 193), Porušovanie domovej slobody (§ 194), Porušovanie tajomstva prepravovaných správ (§ 196), Znásilnenie (§ 199), Sexuálne násilie (§ 200), Sexuálne zneužívanie (§ 201 a § 202);
- (3) proti rodine a mládeži – III. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod tzv. ekonomické násilie na ženách, fyzické a psychické násilie na ženách: Zanedbanie povinnej výživy (§ 207), Týranie blízkej osoby a zverenej osoby (§ 208); Únos (§ 209 a § 210);
- (4) iným právam a slobodám – IX. hlava osobitnej časti Trestného zákona: sú to trestné činy spadajúce pod psychické, fyzické, ekonomické, sexuálne a sociálne násilie na ženách: Nebezpečné vyhrážanie (§ 360), Nebezpečné prenasledovanie (§ 360a), Výtržníctvo (§ 364), Kupliarstvo (§ 367), Ohováranie (§ 373).

Jednotlivé prípady násilia páchaného na ženách sú v aplikačnej praxi posudzované veľakrát len ako priestupok. Orgánom činným v trestnom konaní alebo súdom dochádza k postúpeniu veci na priestupkové konanie (rozhodnutie o postúpení veci). Priestupkové právo má obdobne ako právo trestné ochrannú, preventívnu a represívnu funkciu. Jeho základnou úlohou je rovnako poskytnúť

¹⁰ Rovnako v Trestnom zákone absentuje presné vymedzenie - výpočet základných a kvalifikovaných skutkových podstát (tak ako sú napríklad v § 140a Trestného zákona vymedzené trestné činy terorizmu), ktoré vo svojich typových znakoch majú ako objekt trestného činu záujem na ochrane ženy pred rodovo podmieneným násilím (čiastočne sa tak deje pri legálnej definícii blízkej osoby podľa § 127 ods. 5 Trestného zákona), čo spôsobuje problémy pri vyhodnocovaní efektivity celého systému eliminácie domáceho násilia / násilia páchaného na ženách, nakoľko v evidenciách trestno – právneho systému (orgánov činných v trestnom konaní a súdov) sú trestné činy súvisiace s domácim násilím uvádzané nejudnotne.

ochranu tým spoločenským vzťahom, ktoré boli protiprávne narušené a ktoré sú zároveň dôležité z hľadiska riadneho fungovania štátu, samosprávy, ich orgánov ako aj tým, ktoré prispievajú k rešpektovaniu práv spoluobčanov a pokojnému občianskemu spolunažívaniu. Obrazne povedané, trestné činy a priestupky sú „rozdielne strany rovnakej mince“. Prípady domáceho násillia, ktoré orgán činný v trestnom konaní alebo súd postúpi na priestupkové konanie, boli do 31. decembra 2015 najčastejšie podradené pod skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu - podľa § 49 ods. 1 písmeno d) zákona o priestupkoch sa priestupku dopustí ten, kto úmyselne naruší občianske spolunažívanie vyhrážením ujmu na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obvinením z priestupku, schválnosťami alebo iným hrubým správaním. Keďže formálne znaky tejto skutkovej podstaty priestupku sa prekrývali s viacerými trestnými činmi, ktoré súvisia s násillím páchaným na ženách, predovšetkým so skutkovou podstatou ublíženia na zdraví (§ 155 a § 156 Trestného zákona), týrania blízkej osoby a zverenej osoby (§ 208 trestného zákona), nebezpečného vyhrážania (§ 360 Trestného zákona) či výtržníctva (§ 364 Trestného zákona), došlo s účinnosťou od 1. januára 2016 k doplneniu ustanovenia § 49 ods. 1 zákona o priestupkoch o nové písmeno e), ktoré zabráni recidíve priestupkov proti občianskemu spolunažívaniu spáchanému na blízkej osobe alebo osobe, ktorá bola páchatelovi zverená do starostlivosti alebo výchovy. V súlade s ustanovením § 208 ods. 3 Trestného zákona to znamená, že v prípade, ak bude páchatel v období 12 mesiacov opakovane postihnutý za vyhrážanie sa ujmu na zdraví, drobné ublíženie na zdraví, nepravdivé obvinenie z priestupku, schválnosti alebo iné hrubé správaním voči blízkej osobe alebo osobe, ktorá bola páchatelovi zverená do starostlivosti alebo výchovy, bude toto konanie klasifikované ako trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby.

Rovnako ako len zákon môže ustanoviť, ktoré konanie je protiprávnym činom, tak len zákon môže určiť, aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie. Na základe tohto princípu obsahujú ustanovenia § 32 a § 33 Trestného zákona, resp. § 11 a § 16 zákona o priestupkoch taxatívny výpočet trestov a ochranných opatrení, ktoré možno uložiť aj páchatelovi vyššie uvedených skutkových podstát trestných činov a priestupkov vykazujúcich znaky rodovo podmieneného násillia. Zo zásad ukladania a výkonu trestov vyplýva požiadavka individualizácie trestu – súčasťou trestu tak musia byť opatrenia, ktoré zabezpečia ochranný účinok trestu aj po jeho vykonaní (individuálna prevencia). Pri výkone nepodmienečného trest odňatia slobody sa odsúdený musí podrobiť programu zaobchádzania, t.j. súhrnu aktivít podporujúcich a rozvíjajúcich zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov a spoločenských noriem, pozitívne osobnostné vlastnosti, úctu k iným, sebaúctu a pozitívny vzťah k rodine. Pri trestoch, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody, môže byť ich súčasťou aj uloženie primeraných obmedzení alebo povinností (§ 51 ods. 3 a 4 Trestného zákona)¹¹.

Z pohľadu prevencie násillia páchaného na ženách sú dôležité najmä povinnosti:

- nepriblížiť sa k určenej osobe na vzdialenosť menšiu ako päť metrov a nezdržiavať sa v blízkosti obydlija určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje alebo ktoré navštevuje,
- podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu.

Do intervenčného programu práce s páchatelmi násillia na ženách môže byť páchatel trestného činu uvedeného v predchádzajúcej časti (určujúcim znakom je násilné konanie voči žene smerujúce k získaniu a udržaniu moci a výhod a to bez ohľadu na druh použitého násillia a spôsobenej ujmy) zaradený na základe rozhodnutia súdu alebo prokurátora ako súčasť povinnosti „podrobiť sa v

11 Obdobne je to aj pri uložení obmedzujúcich opatrení podľa zákona o priestupkoch, v ktorom však absentujú pojmy “program pre páchatelov” a “sociálny výcvik” (bližšie v ďalšom texte).

súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu.¹² Alebo v rámci výkonu trestu odňatia slobody na návrh väzenského orgánu ako súčasť iných metód a postupov zaobchádzania obsiahnutých v programe zaobchádzania¹³. Keďže efektivita intervenčného programu pre prácu s páchatelmi násilia na ženách závisí aj od dĺžky účasti násilníka na programe je vhodné uložiť povinnosť podrobiť sa tomuto programu ako súčasť

- podmieneného zastavenia trestného stíhania,
- nepodmieneného trestu odňatia slobody,
- podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody (vrátane podmienené odkladu výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom),
- trestu domáceho väzenia,
- podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody.

ii. Dobrovoľná účasť

Účasť na programoch zameraných na plnoleté fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú členov rodiny (teda aj na programoch pre prácu s páchatelmi násilia na ženách) môže sprostredkovať aj orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately ako preventívne opatrenie na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby.¹⁴ Keďže ide o nástroj sekundárnej sociálnej prevencie, nie je možné takto ponúkanú možnosť zapojenia do preventívnych programov vynucovať.

3.2 Skutkový stav v oblasti realizácie špecifických programov pre prácu s páchatelmi násilia na ženách na Slovensku

Zo stavu legislatívnej situácie na Slovensku vyplýva, že formálne existujú určité inštitúty a postupy, ktorých riadnym využívaním v intenciách uplatňovania princípov restoratívnej justície, medzinárodných dohovorov a podľa vzoru západoeurópskych krajín by bolo možné programy pre prácu s páchatelmi násilia na ženách zaviesť do praxe. Skutkový stav v realizačnej oblasti však ďaleko zaostáva za zákonnými možnosťami. Aké sú dôvody?

Zahraničné skúsenosti predovšetkým upozorňujú na potrebu previazanosti a interinštitucionálnej spolupráce zúčastnených aktérov. Na Slovensku fungujú štátne inštitúcie a organizácie zväčša izolovane a prevláda silný rezortizmus. Agendu problematiky eliminácie násilia páchaného na ženách rieši predovšetkým rezort Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktorý však nedisponuje dostatočnými kompetenciami na zavedenie programov do praxe bez toho, aby rezort Ministerstva spravodlivosti SR razantne zvýšil svoju zainteresovanosť v problematike. Autori nemajú vedomosť o tom, že by prokurátori a sudcovia formulovali potrebu vzniku siete poskytovateľov - organizácií zabezpečujúcich programy pre páchatelov násilia na ženách pre potreby trestnej justície. Čiastočný záujem badať v prístupe jednotlivých probačných úradníkov, ktorí hľadajú možnosti, ako vykonať

12 napr. § 51 ods. 4 písm. g) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon.

13 podľa § 24 písm. e) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 360/2008 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody obsahom programu zaobchádzania v časti „iné metódy a postupy zaobchádzania je súhrn špeciálnopedagogických, psychologických, liečebných a rehabilitačných činností, ktoré môže uplatňovať len príslušník zboru, zamestnanec zboru alebo iný odborník s príslušnou odbornou kvalifikáciou.“

14 § 11 ods. 1 písm. e) zákona o sociálnej kuratele

povinnosti spočívajúce v príkaze podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu.¹⁵

Z pohľadu rezortu spravodlivosti v predmetnej oblasti vyvíja najväčšiu iniciatívu Zbor väzenskej a justičnej stráže, keď v roku 2013 absolvovalo 21 príslušníkov, prevažne vo funkciách psychológ / psychologička, pedagogička / pedagóg, sociálna pracovníčka / sociálny pracovník odborný výcvik „Práca s páchatelmi násilia na ženách“ s dotáciou 75 hodín vedený zahraničnými odborníkmi v spolupráci s mimovládnu organizáciou Aliancia žien Slovenska. Napriek tejto skutočnosti však doposiaľ v podmienkach slovenského väznenstva neboli programy pre páchatelov násilia na ženách systematicky implementované a vyškolení odborníci svoje poznatky aplikujú zväčša individuálnou formou, resp. formou diskusných skupín. Od marca 2016 bola spustená riadna skupinová práca s páchatelmi násilia na ženách formou pilotného projektu za spolupráce Aliancie žien Slovenska a Zboru väzenskej a justičnej stráže v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou.

Podobného výcviku zabezpečovaného zahraničnými odborníkmi pod gesciou Aliancie žien Slovenska sa zúčastnili aj ďalší odborníci z praxe – najmä psychológovia a sociálni pracovníci z Bratislavského kraja a následne aj zo slovenských regiónov. Základným školením (supervízia + e-learning) pre prácu s páchatelmi taktiež prešlo v roku 2010 cca 10 pracovníčok a pracovníkov referátov pedagogicko-psychologických služieb fungujúcich pri úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny na východnom Slovensku.¹⁶ Autori nemajú vedomosť o tom, že by títo odborníci svoje získané poznatky ďalej aplikovali v programoch pre páchatelov.

Aliancia žien Slovenska pri aplikácii programu pre páchatelov násilia na ženách nadviazala spoluprácu s probačnými a mediačnými úradníkmi v Bratislavskom kraji. Táto forma spolupráce sa aktuálne ukazuje ako nepostačujúca z hľadiska prísunu dostatočného počtu účastníkov do skupinovej formy programu, keďže probační a mediační úradníci môžu do programu odporučiť najmä páchatel'a, ktorý má súdom nariadenú účasť v programe sociálneho výcviku (a je páchatel'om násilia na ženách). Súdy však doposiaľ prevažne nereflektujú na existenciu ponuky programu, ktorý je možné odsúdenému nariadiť. Stanoviská niektorých sudcov poukazujú na potrebu informovania o existencii možnosti vykonania sociálneho programu pre páchatel'ov násilia o ženách a kontaktu na poskytovateľov zo strany nadriadeného orgánu – Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

4 ÚČEL, CIELE, CIEĽOVÁ SKUPINA, PRIEBEH, FORMA PROGRAMOV

4.1 Účel programov

Primárnym účelom, za ktorým boli programy pre páchatel'ov násilia na ženách vytvorené, je ochrana žien, ktoré zažívajú násilie.

4.2 Ciele programov

V nadväznosti na účel je vždy **hlavným cieľom zastaviť násilie na žene a zabrániť jeho opakovaniu**. Pred nástupom do programu podpisuje muž „vyhlásenie o nenásilí“¹⁷, v ktorom sa aj formálne zaväzuje, že sa počas účasti v programe vzdá akéhokoľvek násilia na partnerke a v prípade, že v tomto ohľade zlyhá, bude o tom v závislosti od závažnosti skutku informovať zodpovedné inštitúcie (polícia, probačný úradník, sociálny kurátor, poskytovateľ).

15 podľa § 51 ods. 4 písm. g) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon.

16 in Holubová, 2010.

17 príklad „vyhlásenia o nenásilí“ pozri v prílohe č. 2.

V priebehu programu sa už v úvodných fázach muži učia, ako predchádzať tomu, aby k násiliu vo vzťahu došlo, najmä rozoznávať varovné signály hroziaceho rizika a nasadiť preventívne opatrenia.

Aby mohlo byť násilie vo vzťahu ukončené udržateľným spôsobom a aby násilný muž nepoužíval násilie v ďalších prípadných vzťahoch, je potrebné, aby na problematiku násilia získal hlbší náhľad.

Dôležité je uvedenie si zodpovednosti za násilné správanie. Vo väčšine prípadov násilia na ženách majú muži tendenciu presúvať celú zodpovednosť, alebo aspoň spoluzodpovednosť za násilie na partnerku („Ona si to zaslúžila“, „Ja som musel“, a pod.). Nikto si nezaslúži, aby proti nemu partner použil násilie a takisto nikto nemusí násilie vo vzťahu použiť. Základnou premisou programov pre páchatel'ov násilia na ženách je fakt, že v prípade násilia ide o čin, ktorému predchádza rozhodnutie, t. j. muž sa sám rozhoduje, či násilie použije, alebo nie. Za svoje rozhodnutia je potrebné prebrať zodpovednosť a preto aj v rámci programu je **ťažiskovým cieľom prebratie zodpovednosti**. V priebehu programu sa tak deje neustálym odhaľovaním a otvorenou konfrontáciou správania, akým je zamlčovanie, popieranie, racionalizácia a odsúvanie viny za násilie na iných.

V rámci vnímania medziľudských vzťahov je cieľom naučiť páchatel'a rozpoznať hranice vo vzťahu a rešpektovať ich. V realite sa páchatel' snaží o nastolenie a zachovanie vzťahu založeného na sústredení moci a kontroly do svojich rúk. V priebehu programu sú diskutované témy autonómie jednotlivca a jeho práva aj zodpovednosti za rozhodovanie sa vo vzťahu.

Ďalším cieľom je naučiť páchatel'a používať schopnosť empatie. Táto je u rôznych jednotlivcov vyvinutá rôzne, no cieľným pôsobením sa dá jej miera zvýšiť. V priebehu programu sú používané techniky, v ktorých sa páchatel' vedome prenáša do emocionálneho prežívania konfliktných situácií z pohľadu partnerky, či dieťaťa. Znovuprežitie situácie z pohľadu partnerky zažívajúcej násilie alebo dieťaťa, ktoré je svedkom konfliktov spravidla hlboko zasiahne páchatel'a. Pokiaľ u neho dôjde k presvedčeniu, že ďalej nechce pokračovať v násilnom správaní, dokáže začať pracovať na generovaní a nácviku alternatív.

Ak sú naplnené predchádzajúce čiastkové ciele, čiže páchatel' prevzal zodpovednosť za svoje násilné správanie, pochopil, že ním narušil hranice vo vzťahu a aj na emocionálnej rovine si uvedomí, čo svojim správaním spôsobil, je páchatel' pripravený a motivovaný prísť s alternatívami. Na základe sebapoznania je jeho úlohou vytvoriť alternatívy správania, ktoré sú prínosné a realistické v jeho konkrétnom prípade a jeho aktuálnom vzťahu. Od pragmatických otázok, ktoré rieši v „núdzovom pláne“¹⁸, cez nácvik techník nenásilnej komunikácie, až po stratégie zvládania záťažových situácií všeobecne.

Posledným čiastkovým cieľom programu je zlepšiť schopnosť páchatel'a realisticky vnímať partnerský vzťah, prehodnotiť aktuálny, prípadne minulý vzťah, ako aj vytvárať nové fungujúce partnerské vzťahy v budúcnosti.

4.3 Cieľová skupina - páchatel'. Kritériá a kontraindikácie účasti v programe

Program pre prácu s páchatel'mi násilia na ženách je špecifický sociálno-výcvikový program orientovaný na zmenu hodnôt a postojov smerom k vnímaniu rodovej rovnosti vo všeobecnosti aj v kontexte konkrétneho vzťahu, elimináciu nevhodných (násilných) vzorcov správania a komunikácie a následne ich nahradenie vhodnými (nenásilnými) konštruktívnymi vzorcami formou skupinového

18 príklad „núdzového plánu“ pozri v prílohe č. 3

sociálneho učenia. Program nie je psychoterapiou, nie je sexuologickou liečbou sexuálnych delikventov a nie je ani programom špecificky orientovaným na prácu so stalkermi¹⁹.

Pri uvedení si možností a obmedzení programu a špecifik cieľovej skupiny je kritickou úlohou do programu prijať iba takých účastníkov, u ktorých je reálna možnosť dosiahnutia cieľov. Vo všeobecnosti sa cieľová skupina vhodných páchatel'ov dá definovať pomocou súboru kritérií a kontraindikácií, pričom s niektorými z nich je možné pracovať a ovplyvniť ich žiadúcim smerom v priebehu predtréningovej fázy. Ak páchatel' nevyhovuje kritériám alebo sú u neho prítomné kontraindikácie, môže poskytovateľ odmietnuť jeho zaradenie do programu. O výsledku predtréningovej fázy s dôrazom na rozhodnutie o zaradení, resp. nezaradení do programu a jeho dôvodoch poskytovateľ informuje páchatel'á – uchádzača o zaradenie do programu, ako aj inštitúciu, ktorá páchatel'ovi účasť nariadila, resp. mu účasť v programe odporučila.

Kritériá pre prijatie páchatel'á do programu:

- priznanie sa k násilnému činu,
- pripravenosť na spoluprácu a motivácia k zmene,
- postačujúce rečové znalosti a kognitívne schopnosti,
- vhodnosť z pohľadu psychického zdravia, emocionálnej odozvy, schopnosti vytvárať vzťahy,
- schopnosť participovať na procese skupinovej formy učenia,
- schopnosť zúčastňovať sa na stretnutiach skupiny v triezvom stave,
- pri aktuálnom partnerskom vzťahu – súhlas páchatel'á so skutočnosťou, že poskytovateľ bude kontaktovať jeho partnerku za účelom kontaktovania s informáciou o účasti páchatel'á v programe, ponuky podpory pre partnerku, zistenia spätnej väzby ohľadom správania páchatel'á, informovania o prerušení alebo ukončení účasti páchatel'á v programe, alebo výstrahy v prípade zvýšeného nebezpečenstva pre partnerku,
- podpis dohody a dodržiavanie podmienok účasti v programe.

Kontraindikácie – kritériá vylučujúce účasť páchatel'á v programe:

- problematika nevhodná z pohľadu obsahu programu alebo potreby inej formy intervencie (napr. stalking, obzvlášť ťažké formy násilia alebo sexuálneho násilia),
- psychické ochorenie neumožňujúce aktívnu účasť na skupinovom programe,
- akútne suicidálne tendencie,
- akútna problematika závislosti v štádiu, kedy je primárne potrebná jej liečba,
- nepodpísanie dohody o spolupráci alebo nedodržanie dohodnutých podmienok.

4.4 Priebeh programu

Program pre páchatel'ov násilia na ženách prebieha tak, aby sa podporil jeho účel a umožnilo sa priblíženie k jeho cieľom. Program sa delí na predtréningovú fázu, tréningovú fázu a potréningovú fázu.

Predtréningová fáza

Predtréningová fáza má za cieľ vybrať do programu len uchádzačov, u ktorých je predpoklad, že ich účasť v programe naplní jeho účel, t. j. pomôže chrániť ich partnerky prostredníctvom dosahovania čiastkových cieľov. Takíto uchádzači musia disponovať určitými kompetenciami, resp. niektoré skutočnosti by sa u nich nemali vyskytovať (tzv. kritériá a kontraindikácie účasti v programe, ďalej pozri

¹⁹ stalking alebo nebezpečné prenasledovanie podľa § 360a zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov je špecifický fixáciou páchatel'á na obeť – v prípade programu pre páchatel'ov násilia na ženách je vzťah páchatel'á a obeť jednou z centrálnych tém práce, čo je proti potrebe páchatel'á získať odstup od obeť v prípadoch stalkingu. Z toho dôvodu sa vo všeobecnosti odporúča špecifický program pre páchatel'ov stalkingu.

kap. IV. Cieľová skupina – páchatel. Indikácie a kontraindikácie pre účasť v programe). Posúdenie vhodnosti uchádzača do programu je súčasťou diagnostickej práce, ktorú vykonáva psychológ, alebo psychologička. V prípade, ak je uchádzačovi účasť na programe nariadená, resp. odporúčená inou inštitúciou alebo organizáciou, poskytovateľ o svojom rozhodnutí zaradiť, resp. nezariadiť uchádzača do programu predmetnú inštitúciu, resp. organizáciu bezodkladne informuje. Z hľadiska obsahu predtréningovej fázy teda existujú štyri základné oblasti²⁰:

- získanie informácií,
- odovzdanie informácií,
- motivácia klienta a vytvorenie pracovnej aliancie,
- organizačné veci.

Z hľadiska jej priebehu sa predtréningová fáza začína prvým kontaktom. Aj v prípade, že poskytovateľ je o potenciálnom uchádzačovi informovaný vysielajúcou (príp. odporúčacou) inštitúciou, platí zásada, že iniciatíva prvého kontaktu je na strane uchádzača. Nasleduje dohodnutie termínu prvého stretnutia. V rámci predtréningovej fázy sa realizujú minimálne tri a spravidla maximálne šesť stretnutí, zvyčajne v trvaní jednej hodiny. Prvé stretnutie, aj ďalšie stretnutia predtréningovej fázy prebiehajú spravidla individuálnou formou, je možné realizovať individuálne stretnutia rôznymi odborníkmi poskytovateľa podľa zamerania konkrétneho stretnutia (anamnéza, psychologická diagnostika, organizačné informácie). V prípade potreby je možná aj účasť viacerých odborníkov na jednom stretnutí s uchádzačom o účasť v programe.

Prvotnou úlohou zber relevantných údajov o páchatelovi, jeho partnerskej, sociálnej a trestnoprávnej situácii v súvislosti s jeho odporúčaním k účasti v programe. Ak prichádza do programu dobrovoľne, je potrebné preskúmať okolnosti jeho iniciatívy a snažiť sa objektivizovať uvedené údaje. Zisťuje sa aj náhľad uchádzača na jeho aktuálnu situáciu, problematiku násilia v partnerskom vzťahu a jeho motivácia smerom k účasti v programe. Zisťujú sa okolnosti doterajšieho násilia a aj faktory a skutočnosti relevantné z hľadiska rizika recidívy. V diagnostickej práci pri odhade rizika recidívy sa používajú vedecky overené a štandardizované diagnostické nástroje. Čo najpresnejší odhad rizikovosti páchatela je dôležitý z dôvodu posúdenia adekvátnosti účasti páchatela v programe, t. j. či je možné uvažovať o naplnení účelu a cieľov programu s daným páchatelom. Nemenej dôležitým dôvodom je aj situačná úroveň ohrozenia partnerky páchatela, resp. detí. Pokiaľ si to situácia vyžaduje, je nutné kontaktovať ďalšie spolupracujúce inštitúcie a organizácie za účelom dodatočnej pomoci, resp. ochrany.

Formálnymi požiadavkami na zaradenie do programu je podpis „vyhlásenia o nenásilí“²¹, a „dohody o účasti v programe“²², v rámci ktorej je ošetrené zbavenie povinnosti mlčanlivosti voči vysielajúcej inštitúcii, partnerke, prípadne ďalším konkrétne vymedzeným osobám alebo inštitúciam.

Tréningová fáza

Samotná práca s páchatelmi prebieha zásadne skupinovou formou. Interakcie a skupinová dynamika podporujú sociálne učenie. Skupina je predpokladom k tomu, že sa muži navzájom konfrontujú s ich chybným správaním a medzi sebou spochybňujú zdôvodňovanie a ospravedlňovanie násilia. Skupina poskytuje bezpečné prostredie a sociálnu podporu aj k vyjadreniu pocitov viny a hanby, ktoré sú často prítomné u páchatelov násilia na ženách po odhalení mechanizmu ich násilného správania ako nástroja nepatričnej moci a kontroly nad partnerkou. Štandardná veľkosť skupiny je päť až desať páchatelov. Skupiny je možné viesť uzatvorenou, ale aj polootevorenou formou, najmä pokiaľ sa pracuje vo forme

20 vzor „Témy a ciele rozhovorov predtréningovej fázy“ pozri v prílohe č. 4

21 vzor „vyhlásenia o nenásilí“ pozri v prílohe č. 2

22 vzor „dohody o účasti v programe“ pozri v prílohe č. 1

celistvých modulov, kedy na začiatku každého modulu môžu účastníci pribudnúť, alebo aj ubudnúť. Podmienkou plnohodnotnej účasti na programe v tomto prípade je absolvovanie všetkých modulov.

V odôvodnených prípadoch, ak nie je možné s páchatelom pracovať v skupine, môže byť poskytované aj individuálne poradenstvo. Toto musí byť vo svojom priebehu a obsahu totožné so skupinovým programom. Pri individuálnom poradenstve nie je možné očakávať výsledky totožné s výsledkami, ktoré by bolo možné dosiahnuť s predmetným páchatelom v skupinovej práci. Individuálne poradenské stretnutia alebo stretnutia krízovej intervencie je možné využívať popri účasti páchatela v skupinovom programe v prípadoch akútnych situácií a skutočností, ktoré nie je možné alebo vhodné s páchatelom riešiť v rámci skupiny, resp. v prípadoch, kedy individuálne stretnutia podporia motiváciu páchatela prispievať k skupinovému daniu v programe.

Skupinové tréningové stretnutia v priebehu programu vedú vždy dvaja tréneri, optimálne dvojica žena a muž. Zloženie trénerského tímu z rodovo zmiešanej dvojice ponúka účastníkom vnímať obohacujúce elementy spolupráce muža a ženy. Mimoriadne dôležité je rovnoprávne postavenie oboch trénerov, ktorí si musia uvedomiť, že počas celého programu účastníkom demonštrujú praktické naplnenie tréningových obsahov. Na akékoľvek znevažovanie trénerky je potrebné ihneď reagovať a aj tréner sa musí proti akémukoľvek správaniu znevažujúcemu ženy otvorene vyhraniť.

V priebehu programu je možná, dokonca aj odporúčaná účasť viacerých trénerských dvojíc.

Na to, aby sa mohla odborníčka alebo odborník stať trénerkou / trénerom programu pre prácu s páchatelmi násilia na ženách, je potrebné, aby sa naplnili určité podmienky. Táto osoba by mala mať absolvované vysokoškolské vzdelanie minimálne druhého stupňa v odbore psychológia, sociálna práca, pedagogika alebo v obdobnom odbore, vedomosti o rodovej problematike a o dynamike násilia, skúsenosti s vedením terapeutických, poradenských alebo vzdelávacích skupín. V rámci ďalšieho vzdelávania je nevyhnutné absolvovať akreditovaný tréning trénerov programu pre páchatelov násilia na ženách.

Tréningová fáza programu obsahuje 20 – 25 stretnutí v trvaní dvoch hodín. Typicky prebieha jedno stretnutie týždenne, čo predpokladá celkové trvanie programu vrátane predtréningovej fázy minimálne pol roka. Dĺžka trvania programu je dôležitá z hľadiska upevnenia poznatkov sociálneho učenia a ich osvojenia si v praxi. Páchatel má možnosť korigovať svoje správanie a získavať o ňom reálnu spätnú väzbu, overovať si jeho účinnosť. Obdobne si môže poskytovateľ vyžiadať spätnú väzbu od partnerky páchatela, či iných dotknutých inštitúcií.

V prípade neštandardných podmienok uskutočnenia programu, napr. vo výkone trestu odňatia slobody, je možná odchýlka od štandardných postupov. Z hľadiska celkového trvania programu je možné využiť kratšiu formu, keďže aspekt získavania spätnej väzby a overovania si naučených vzorcov správania v reálnom partnerskom živote u týchto páchatelov takmer absentuje (až na výnimky v podobe návštev, telefonátov, korešpondencie, či využitia mimoriadneho voľna na opustenie ústavu).

S páchatelom po ukončení skupinovej tréningovej fázy ešte ďalej nasleduje jedno kontrolné stretnutie približne mesiac po ukončení programu. V prípade potreby ďalších individuálnych, alebo aj skupinových stretnutí môže páchatel požiadať poskytovateľa. Táto ďalej na základe disponibilných zdrojov rozhodne o prijatí, resp. neprijatí jeho žiadosti. Taktiež môže páchatela informovať o ďalších alternatívach vhodných pre jeho situáciu.

Ukončenie programu, vylúčenie z programu

Program sa končí naplnením obsahovej štruktúry podľa predpokladaného počtu stretnutí, alebo vylúčením páchatela z programu. Po ukončení programu alebo vylúčení z programu poskytovateľ podá o klientovej účasti na programe a jeho ukončení informáciu vysielajúcej, resp. odporúčajúcej inštitúcii. Ak páchatel absolvoval stretnutia programu v súlade s dohodou, ktorú uzavrel s poskytovateľom, je ukončenie programu vyhodnotené ako úspešné, čo napr. pre potreby probačného a mediačného úradníka príslušného súdu môže znamenať, že v tomto bode si splnil uložené povinnosti, čím sa môže

priblížiť k rozhodnutiu súdu, že sa v skúšobnej dobe osvedčil²³. Ak bol však páchatel' vylúčený z programu, značí to, že súdom uloženú povinnosť účasti na programe nesplnil, čo môže následne viesť k rozhodnutiu súdu o nariadení nepodmienečného trestu odňatia slobody, predĺženiu probačného dohľadu, uloženiu dovedy neuložených primeraných obmedzení alebo povinností alebo kontrolu uložených primeraných obmedzení alebo povinností technickými prostriedkami²⁴.

V prípade vylúčenia z programu je potrebné bezodkladne informovať aj partnerku páchatel'a, prípadne vykonať kroky potrebné na zabezpečenie jej ďalšej ochrany.

Vylúčenie páchatel'a z programu nastáva v prípade, ak:

- páchatel' odmieta prebrať zodpovednosť za svoje násilné konanie, opakovane ho popiera, bagatelizuje, presúva zodpovednosť na okolnosti alebo iných ľudí (partnerka, rodina, a pod.),
- sa vyskytne recidíva v podobe ďalšieho násilného skutku na partnerke (podľa jeho závažnosti), najmä ak to páchatel' neoznámí v zmysle dohody, nie je schopný svoj čin spracovať v rámci programu, alebo je riziko, že bude vo svojom konaní ďalej pokračovať,
- páchatel' nespolupracuje (podľa posúdenia poskytovateľa), najmä ak páchatel' na programe participuje iba pasívnou účasťou, či iba formálne a účelovo bez toho, aby preukazoval prácu na svojom rozvoji,
- páchatel' porušuje dohodnuté pravidlá skupinovej interakcie, najmä ak nepreukazuje rešpekt voči ostatným účastníkom programu alebo trénerom a trénerkám a tým ohrozuje fungovanie skupiny,
- páchatel' vynechal stretnutia skupiny spôsobom (nie dôvodne ospravedlnená účasť) alebo mierou (viackrát ako je dovolené) presahujúcou dohodnutý rámec a tým marí účel programu,
- nie je vhodný pre prácu v skupine (napr. nezvláda kognitívnu alebo emocionálnu záťaž vyplývajúcu z programu).

4.5 Obsahová náplň programu

Plnenie účelu programu a dosahovanie jeho cieľov prebieha za podmienok a okolností opísaných vyššie. Pri voľbe konkrétnych postupov a metód pre samotnú skupinovú prácu v priebehu programu nie sú obmedzenia za predpokladu, že budú tematicky naplnené povinné obsahy programu. Povinnými obsahmi sa chápu vymedzené tematické okruhy, ktoré by mali byť v priebehu programu určite zahrnuté. Týmito tematickými okruhmi sú (v navrhovanom chronologickom poradí):

Násilie a násilné správanie: priblíženie témy násilia, foriem násilia (fyzické, psychické, ekonomické, sociálne,...), odlíšenie hádky a konfliktu od násilia, vymedzenie sociálne neakceptovaných a sankcionovaných prejavov násilného správania,

Bilancia násilia: pomenovanie následkov násilia, komparácia krátkodobých a dlhodobých prínosov a negatívnych následkov násilného správania z pohľadu páchatel'a, ale aj jeho .jeho partnerky, detí,

Následky násilia: zdôrazňovanie následkov násilia nielen na páchatel'a z pohľadu trestnej sankcie, ale aj dlhodobé následky na partnerku, deti, vzťah,...

Rekonštrukcia činu: je jednou z nosných obsahových tém programu, v nej páchatel' pred skupinou detailne krok za krokom popíše priebeh svojho násilného činu, vyjadruje sa k emocionálnej aktivácii v rôznych fázach, pomenúva svoje prežívanie jednotlivých fáz na úrovni svojho myslenia, cítenia

23 podľa § 51 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

24 § 51 ods. 1 písm. a), b), c) zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

a následného konania. Cieľom je prebratie zodpovednosti za vlastné konanie, v závere páchatel' generuje konštruktívne alternatívy na úrovni myslenia, cítenia, konania pre jednotlivé fázy konfliktu,

Nenásilné správanie: v priebehu programu sa páchatel' učí formám a spôsobom správania, ktoré sú sociálne akceptované, kompenzačným mechanizmom na zabránenie prejavom násilia. Sem je zahrnutá aj téma empatie, taktiež rozoznanie vlastných pocitov a potrieb a ich adekvátne vyjadrenie a naplnenie,

Nenásilná komunikácia: páchatel' sa učí konkrétnym komunikačným vzorcom, ktoré predchádzajú vzniku konfliktných situácií,

Núdzový plán: vytvorenie si konkrétneho a praktického plánu pre prípad eskalovaného konfliktu – ako mu predísť, ako sa mu vyhnúť, koho požiadať o pomoc, ako ho komunikovať partnerke, a pod.,

Rod a rodové stereotypy: nabúranie patriarchálneho hodnotového systému vo vnímaní páchatel'a, diskutovanie obrazu muža a obrazu ženy, vedenie k vnímaniu rodovej rovnosti ako základného predpokladu k eliminácii násilia na ženách, praktická aplikácia v podmienkach konkrétnych partnerských vzťahov,

Otcovstvo: vytvorenie žiadúcich postojov a povzbudenie adekvátnych prejavov otcovstva, porozumenie a prebratie zodpovednosti za dlhodobé negatívne vplyvy násilia na partnerke na dieťa,

Vlastné skúsenosti ako obeť: reflexia vlastných skúseností s rolou obeť, znovuvybudovanie si emocionálneho prežívania v pozícii obeť, následky (krátkodobé, dlhodobé) za účelom posilnenia empatie k aktuálnej obeť – partnerke, nie ako ospravedlnenie alebo zdôvodnenie násilia.

5 AKREDITÁCIA - MINIMÁLNE ŠTANDARDY

5.1 Princíp profesionálnej kompetencie

Intervenčný program pre páchatel'ov násilia na ženách môže vykonávať len fyzická alebo právnická osoba (zariadenie) – ďalej len „poskytovateľ“, ktorý bude spĺňať personálne, materiálne a organizačné štandardy (uvedené nižšie). Hodnotenie naplnenia zadaných štandardov by mal realizovať odborný orgán toho ústredného orgánu štátnej správy, ktorý je zodpovedný za výkon trestnej politiky štátu. Keďže povinnosť zúčastniť sa intervenčného programu je súčasťou sankcie uloženej oprávneným orgánom, tak je to podľa nášho názoru Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.²⁵ Z dôvodu, že gesciu nad problematikou násilia na ženách prevzalo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré je aj predkladateľom Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019, pripúšťame aj alternatívu zastrešiť akreditáciu programov pre páchatel'ov násilia na ženách týmto rezortom. Bez ohľadu na hodnotiteľa (či to bude Ministerstvo spravodlivosti alebo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny) je však potrebné všeobecne záväzným právnym predpisom

- určiť, že poskytovateľom intervenčného programu pre prácu s páchatel'mi násilia na ženách môže byť len akreditovaný subjekt,

25 Napr. v Českej republike za hodnotenie naplnenia zadaných štandardov probačných programov (obdoba povinností a obmedzení ukladaných podľa § 51 ods. 4 písm. g) Trestného zákona) zodpovedá Ministerstvo spravodlivosti ČR.

- vybudovať systém akreditačného konania.

Intervenčný program musí získať akreditáciu, na základe ktorej by mal byť zapísaný do verejne prístupného zoznamu vedeného hodnotiteľom.

Akreditačné konanie tvorí systém pravidiel, kritérií a kontrolných mechanizmov na overenie kvality intervenčných programov pre prácu s páchatelmi násilia na ženách s cieľom umožniť transparentným spôsobom posúdenie kvality intervenčného programu. V priebehu konania je overované naplnenie zadefinovaných štandardov. K štandardom musia prislúchať merateľné a overiteľné kritéria, bez naplnenia ktorých nemožno akreditáciu získať. Samotné akreditačné konanie by malo byť podľa nášho názoru trojstupňové:

1. **Administratívna kontrola** – evidencia žiadosti a kontrola splnenia všetkých formálnych náležitostí (napr. spôsobilosť žiadateľa na právne úkony v plnom rozsahu; bezúhonnosť a odborná spôsobilosť; odborná spôsobilosť fyzických osôb, ktoré zamestnáva alebo bude zamestnávať v pracovnoprávnom vzťahu, alebo iných fyzických osôb v inom zmluvnom vzťahu, a ktoré vykonávajú alebo budú vykonávať svoje povolanie v kontakte s klientmi; písomne zdokumentované metódy práce a formy ich výkonu; písomne vypracovaný program supervízie a spôsob zabezpečovania programu supervízie),
2. **Odborné hodnotenie** – žiadosť je predaná na posúdenie expertom (napríklad ak bude akreditačným orgánom – hodnotiteľom – Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, tak odborné hodnotenie môže vykonávať Rada pre probáciu a mediáciu, ktorá je v súlade so zákonom č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov poradným orgánom ministra spravodlivosti a je zloženú zo sudcov a sudkýň, z prokurátorov, probačných a mediačných úradníkov, zo zástupcov orgánov štátnej správy a z odborníkov z teórie a praxe), ktorí porovnávajú merateľné a overiteľné kritéria žiadosti so zadefinovanými štandardami (napr. bodovým hodnotením jednotlivých položiek),
3. **Rozhodnutie o udelení / neudelení akreditácie** – musí obsahovať identifikačné údaje žiadateľa, meno a priezvisko zodpovedného zástupcu akreditovaného subjektu, samotný výrok o udelení / neudelení akreditácie a odôvodnenie rozhodnutia.

Vzhľadom na skúsenosti z Českej republiky by proces akreditácie nemal byť byrokraticky náročný, na druhej strane by malo nastavenie podmienok akreditácie príslušných programov spĺňať špecifické kritériá.²⁶ Z dôvodu možnej zmeny štandardov, alebo iných skutočností by všeobecne záväzný právny predpis mal upraviť aj

- obdobie platnosti akreditácie a
- možnosť zrušenia akreditácie v priebehu jej platnosti.

5.2 Návrh podmienok akreditácie - akreditačné kritériá

Pre udelenie akreditácie programu pre prácu s páchatelmi násilia na ženách je potrebné, aby program bol písomne zdokumentovaný z hľadiska jeho východísk, cieľov, foriem a metód práce. Zostavený má byť v intenciách Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a o boji proti nemu, Minimálnych štandardov Rady Európy pre podporné služby v časti práca s páchatelmi, prípadne má vychádzať zo smerníc tvorby štandardov pre programy pracujúce s mužskými páchatelmi

²⁶ Lulej, M., Záhora, J., Kurilovská, L. (2013). Komparatívna štúdia probačnej a mediačnej činnosti vo Švajčiarsku a na Slovensku – implikácie pre prax. In: Výchovné a probačné programy v sociálnej práci v trestnej justícii. EDUKOS.

domáceho násilia (podľa Work with perpetrators), či z osvedčených zahraničných modelov prispôsobených na slovenské podmienky.

Navrhujeme uvedené akreditačné kritériá v nasledovných oblastiach:

Program – východiská, okolnosti, ciele, obsah a rozsah

Akreditovaný program pre prácu s páchatelmi násilia vychádza z minimálnych štandardov Rady Európy pre podporné služby v oblasti boja proti násiliu na ženách – časti „Štandardy pre špecifické služby – Programy pre páchatelov“:

- násilie sa pri nich chápe ako naučené správanie, ktoré sa dá odučiť, resp. je možné naučiť sa nenásilným formám správania,
- páchatel je zodpovedný za páchanie násilia ,
- násilnému správaniu predchádza rozhodnutie,
- násilné správanie je zamerané na získanie kontroly a moci,
- je potrebné rozlišovať konštruktívnu hádku od násilného správania,
- vzorce násilného správania sú výsledkom historických a spoločenských vplyvov a je nutné ho chápať v rodovom kontexte,
- vyskytuje sa vo všetkých spoločenských vrstvách.

Poskytovateľ programu pre prácu s páchatelmi je súčasťou systému opatrení na boj proti násiliu na ženách. V rámci tohto systému funguje v spolupráci (na základe písomných dohôd) s prokuratúrou, súdmi, políciou, probačnými a mediačnými úradníkmi, sociálno-právnou ochranou a sociálnou kuratelou, a pod. Poskytovateľ kooperuje so zariadeniami poskytujúcimi ochranu, pomoc, poradenstvo, či iné služby ženám zažívajúcim násilie.

Páchatel do programu vstupuje na základe nariadenia oprávneného orgánu, odporúčania oprávneného orgánu, alebo dobrovoľne. Od páchatela je možné za jeho účasť v programe požadovať primeraný poplatok. S páchatelom sa v rámci programu pracuje s ohľadom na rešpekt k jeho ľudským aj občianskym právam, dbá sa na ochranu jeho osobných údajov. Pracovníci poskytovateľa zachovávajú mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa pri realizácii programu dozvedeli, s výnimkou skutočností, ktoré podliehajú povinnosti nahlásenia orgánom činným v trestnom konaní. Páchatel zbaví pracovníkov mlčanlivosti smerom k dotknutým inštitúciám, a to najmä k inštitúcii, ktorá jeho účasť nariadila alebo odporučila, k partnerke alebo expartnerke páchatela, prípadne organizácii na pomoc ženám zažívajúcim násilie, ktorá pracuje s partnerkou páchatela. Poskytovateľ obligatórne kontaktuje partnerku páchatela a poskytne jej potrebné informácie o programe, v prípade potreby jej odporučí spolupracujúcu organizáciu pre pomoc ženám zažívajúcim násilie.

Program je psychoedukáciou formou sociálneho výcviku, nie psychoterapiu ani liečbou sexuálnych deviácií. Cieľom programu je okamžite a udržateľne zastaviť násilie na žene. Program prebieha skupinovú formou v počte účastníkov 3-12, ideálne 5-10. V odôvodnených prípadoch je možné poskytovať individuálne stretnutia, najmä ako podporu popri stretnutiach skupiny. Stretnutia skupiny sú štandardne raz týždenne po dve hodiny, trvanie skupinovej fázy programu je 20-25 stretnutí. Skupinovej tréningovej fázy predchádza fáza predtréningová, v rámci ktorej prebieha najmä diagnostika uchádzača o miesto v programe z hľadiska posudzovania kritérií a kontraindikácií pre zaradenie do skupinovej tréningovej fázy. Súčasťou predtréningovej fázy je odhad miery rizikovosti páchatela štandardizovaným diagnostickým nástrojom.

Ciele, priebeh a povinné obsahy programu práce s páchatelmi sú uvedené vyššie (viď kapitolu č. IV.).

Účasť páchatela v programe sa končí absolvovaním všetkých plánovaných stretnutí (je možné tolerovať určitý počet ospravedlnených neúčastí – do 10% vynechaných stretnutí), odchodom páchatela z programu na jeho žiadosť, alebo vylúčením páchatela z programu na základe dôvodov uvedených vyššie (viď kapitolu č. IV., časť C. iii.).

Personálne zabezpečenie

Akreditovaný poskytovateľ musí disponovať minimálne jednou trénerskou dvojicou (ideálne rozdielnych pohlaví) pre vykonávanie programu pre páchatel'ov, ktorá spĺňa nasledovné kritériá:

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore psychológia, sociálna práca, pedagogika, alebo v obdobnom príbuznom odbore,
- absolvovanie rodového scitlivovacieho tréningu a vzdelávania zameraného na prevenciu a elimináciu násilia na ženách,
- absolvovanie akreditovaného základného vzdelávania v oblasti práce s páchatel'mi násilia na ženách v rozsahu minimálne 30 hodín pred začatím výkonu práce trénera,
- absolvovanie akreditovaného ďalšieho vzdelávania v rozsahu minimálne 100 hodín pri výkone práce trénera v programe pre prácu s páchatel'mi,
- predchádzajúce skúsenosti s vedením skupín (poradenstvo, terapia, vzdelávanie,...),
- predchádzajúce skúsenosti s prácou s páchatel'mi trestných činov alebo dostatočná reflexia vlastnej roly ako autority s ohľadom na vedenie skupiny páchatel'ov s povinnou účasťou,
- pripravenosť k sebareflexii a povinnosť kolegiálnej výmeny skúseností a supervízie.

Organizačné zabezpečenie

Poskytovateľ programu pre páchatel'ov násilia na ženách alokuje minimálne jednu trénerskú dvojicu podľa bodu 2 na každé stretnutie skupiny. Jednotliví tréneri, resp. trénerské dvojice sa môžu na jednotlivých stretnutiach skupiny obmieňať. Poskytovateľ vyhradí trénerom dostatok času na prípravu na stretnutie skupiny, ako aj následné vyhodnotenie a administráciu stretnutia. Poskytovateľ umožňuje trénerom supervízne stretnutia – minimálne štyri dvojhodinové termíny ročne a dbá o ďalšie odborné vzdelávanie pracovníkov.

Materiálne zabezpečenie

Priestory poskytovateľa, v ktorých prebieha program, sú dobre dostupné verejnou dopravou. Sú vhodné na skupinovú prácu, aj individuálne poradenstvo. Poskytovateľ disponuje potrebnými psychodiagnostickými testami a ďalšími metódami potrebnými pre posúdenie vhodnosti páchatel'a v priebehu predtréningovej fázy programu. Pracovníci a pracovníčky disponujú potrebným kancelárskym a technickým vybavením na vedenie skupín a individuálnych pohovorov. Ochrana údajov je zabezpečená technicky (IT bezpečnosť) aj fyzicky (uzamykatel'né skrine, skartovačka).

6 NÁVRH SYSTÉMU FUNGOVANIA PROGRAMOV PRE PÁCHATEĽOV NA SLOVENSKU, POTREBNÉ KROKY NA ICH ZAVEDENIA A UDRŽATEĽNOSŤ, ALTERNATÍVY

6.1 Úprava legislatívy

Z pohľadu systémového ukotvenia intervenčného programu pre prácu s páchatelmi násilia na ženách a jeho jednotného nariaďovania ako súčasti zdôrazňovania zodpovednosti páchatel'a je do budúcnosti z trestno-právneho hľadiska potrebné:

- v zákone o priestupkoch doplniť možnosť uložiť sociálno-výchovné opatrenie ako ochranné opatrenie spočívajúce v povinnosti páchatel'a priestupku proti občianskemu spolunažívaniu²⁷ na blízkej osobe alebo osobe, ktorá mu bola zverená do starostlivosti, alebo výchovy²⁸ (manželke, bývalej manželke, družke, bývalej družke, rodičovi spoločného dieťaťa a dieťaťu, ktoré má zverené do starostlivosti, alebo vychováva) zúčastniť sa intervenčného programu pre páchatel'ov násilia na ženách,
- v trestnom zákone upraviť ustanovenie o uložení primeraných obmedzení alebo povinností pri trestoch nespojených s odňatím slobody tak, aby páchatel'ovi úmyselného trestného činu násilnej povahy voči manželke, bývalej manželke, družke, bývalej družke, rodičovi spoločného dieťaťa a osobe, ktorá je vo vzťahu k nim blízkou osobou bola povinnosť podrobiť sa intervenčnému programu pre páchatel'ov násilia na ženách uložená obligatórne,
- ustanoviť obligatórne nariadenie účasti v programe pre páchatel'ov násilia na ženách v prípadoch, keď dôjde k vykázaniu násilného muža z obydľia podľa ustanovenia § 27a zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov,
- nastaviť akreditačný mechanizmus, ktorý by na základe nastavených štandardov garantoval úroveň programov práce s páchatelmi (návrh akreditačného mechanizmu je uvedený vyššie v kap. VII) a poskytované programy zadefinovať ako služby vo verejnom záujme financované z verejných zdrojov.

6.2 Informovanie zúčastnených aktérov

Realizácia intervenčného programu práce s páchatel'om násilia predstavuje priesečník intervencií viacerých subjektov. Keďže účasť na intervenčnom programe nasleduje vo väčšine prípadov po rozhodnutí oprávneného orgánu v trestnom konaní, je akceptácia intervenčného programu rozhodujúca pre jeho úspech. Rovnako dôležitá je aj koordinácia intervencií so subjektmi poskytujúcimi špecializované služby pre ženy. Všetci **spolupracujúci partneri musia byť informovaní o koncepte, obsahu a podmienkach práce s páchatelmi**. Najúžitocnejšou formou zakotvenia inštitucionálnych väzieb je **uzavretie písomných dohôd o spolupráci** (vzor je uvedený v prílohe) **medzi poskytovateľom intervenčného programu a**

- prokuratúrou (pre transfer konkrétnych informácií sa okrem rámcovej dohody o spolupráci medzi poskytovateľom programu pre páchatel'ov násilia na ženách a Generálnou prokuratúrou javí ako najefektívnejšie sieťovanie na funkčne nižších zložkách – okresná alebo krajská prokuratúra),
- súdmi,
- Zborom väzenskej a justičnej stráže,
- Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a

27 podľa § 49 ods. 1 písm. d) zákona č. 372/1990 Z.z. o priestupkoch

28 § 49 ods. 1 písm. e) zákona č. 372/1990 Z.z. o priestupkoch

- organizáciami poskytujúcimi poradenské služby ženám.

6.3 Metodické usmernenie oprávnených subjektov

Pre spoluprácu s orgánmi oprávnenými rozhodovať v trestnom konaní je okrem akceptácie intervenčného programu podmienenej adresnou informačnou kampaňou zameranou na restoratívny a preventívny aspekt intervenčného programu (prednášky, osobné stretnutia, letáky) rovnako dôležité **metodicky usmerniť a právne ukotviť proces jeho nariaďovania**. Adresát takéhoto metodického usmernenia by mal vedieť, že intervenčný program práce s páchatelom násilia na ženách je

- a) jeden z programov sociálneho výcviku vymedzených v **§ 51 ods. 4 písmeno g) Trestného zákona** (v prípade uloženia trestu nespojeného s odňatím slobody), resp. predstavuje aktivitu zameranú na rozvoj osobnosti odsúdeného, jeho primerané správanie a hodnotovú orientáciu podľa § 15 ods. 3 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (v prípade uloženia nepodmienečného trestu odňatia slobody),
- b) možné ho uložiť páchatelovi trestného činu uvedeného v 2. časti tohto materiálu, ak určujúcim znakom protiprávneho konania je násilné konanie voči žene smerujúce k získaniu a udržaniu moci a výhod a to bez ohľadu na druh použitého násilia a rozsah spôsobenej ujmy,
- c) možné ho uložiť ako „**súčasť**“ **trestnej sankcie pri** podmienneom zastavení trestného stíhania, podmienneom odklade výkonu trestu odňatia slobody (vrátane podmienneo odkladu výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom), treste domáceho väzenia vo výmere nad 12 mesiacov, podmienneom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody,
- d) pred uložením povinnosti zúčastniť sa tohto programu je potrebné v spolupráci **s probačným a mediačným úradníkom** vykonať predbežné šetrenie – na základe dostupných informácií sa predbežne preverí splnenie kritérií, prípadne existencia kontraindikácii na zaradenie do programu.

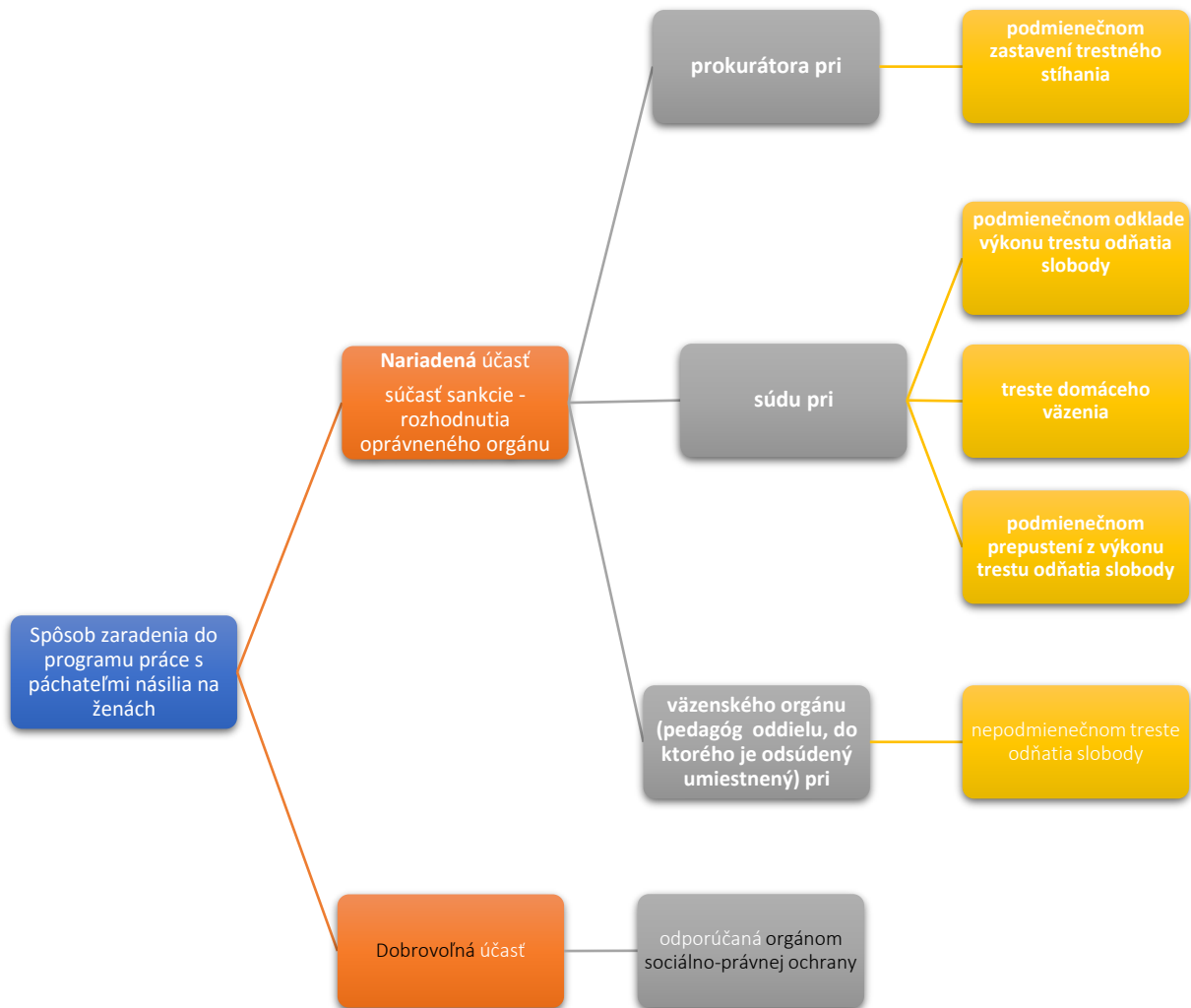
6.4 Financovanie programov

Osobitným problémom je otázka financovania realizovaných programov pre páchatelov násilia na ženách. V súlade s článkom 8 Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor) sú zmluvné strany povinné vyčleniť primerané finančné prostriedky na implementáciu programov na predchádzanie násiliu vrátane tých, ktoré sú organizované mimovládnyimi organizáciami.

V súlade s uvedeným navrhujeme financovanie programov pre páchatelov násilia na ženách z rozpočtu Slovenskej republiky, konkrétne napr. Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstva vnútra, ako aj ďalších zainteresovaných orgánov štátnej správy a samosprávy.

- Podľa nášho názoru by sa na základe skúseností zo zahraničia (napr. USA, Veľká Británia, či Nemecko) mali na svojej účasti v programe finančne spolupodieľať aj samotní páchatelia, čo v ich vnímaní posilní obraz programu nielen ako povinnosti vynútenej justičným systémom, ale aj ako spoplatnenej služby osobnostného rozvoja.

Schéma č. 2 Návrh spôsobov zaraďovania do programu

7 PLÁN PRE IMPLEMENTÁCIU INTERVENČNÝCH PROGRAMOV A ZÁVER

Pre zavedenie programov pre páchatel'ov násilia na ženách do praxe navrhujeme nasledovať postupnosť krokov:

- Informovať zúčastnených aktérov (prokuratúry, súdy, Zbor väzenskej a justičnej stráže, ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, mimovládne organizácie a štátne inštitúcie – možných budúcich poskytovateľov, organizácie poskytujúce služby ženám zažívajúcim násilie, Rada pre probáciu a mediáciu) o potrebe aplikácie programov pre páchatel'ov a možnostiach (povinnostiach a zodpovednostiach) zúčastnených aktérov v systéme boja proti násiliu na ženách prostredníctvom.
- Realizovať okrúhly stôl pre umožnenie intenzívnejšej medzirezortnej a medziinštitucionálnej spolupráce zúčastnených aktérov pri praktickej implementácii programov pre páchatel'ov.
- Vytvoriť mechanizmus na umožnenie kontaktu medzi orgánmi oprávnenými nariadiť, resp. odporučiť účasť v programe a možnými poskytovateľmi za účelom ich zoznámenia s perspektívou podpisu dohôd o spolupráci medzi nimi.
- Vytvoriť a udržiavať aktualizovaný zoznam poskytovateľov programov pre páchatel'ov násilia na ženách zdieľaný so zúčastnenými aktérmi.
- Metodicky usmerniť a vyzvať zúčastnených aktérov zo strany súdnictva a prokuratúry na prevzatie iniciatívy v aplikácii princípov restoratívnej justície, t. j. využívanie inštitútov umožňujúcich nariadenie účasti v programe sociálneho výcviku.
- Zčať aplikovať programy (s možnosťou financovania okrem iného z nórskeho finančného mechanizmu a iných zdrojov).
- Vytvoriť akreditačný subjekt pre programy pod Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (alebo prideliť agendu už zriadenému subjektu, napr. Rade pre probáciu a mediáciu).
- Vytvoriť systém akreditačných kritérií a akreditačného konania, akreditovať poskytovateľov pre programy a viesť ich verejný zoznam.
- Vytvoriť a aplikovať komplexný model udržateľného financovania programov.
- Pristúpiť k legislatívnym úpravám na podporu a posilnenie účinkov aplikácie programov (napr. obligatórne nariaďovanie programu v určitých prípadoch).

Zastávame názor, že v súčasnej dobe je nesmierne dôležité prejsť z roviny teoretickej do roviny praktickej. Už aktuálne legislatívne podmienky umožňujú aplikáciu programov pre páchatel'ov násilia na ženách, zároveň existujú odborníci a odborníčky, ktorí sú schopní ich realizovať. Nepochybujeme ani o existencii spoločenskej požiadavky. **Konečný cieľ – eliminácia násilia na ženách môže byť dosiahnutý jedine s prispením programov pre prácu s jeho páchatel'ami.**

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Adams, D., Ed.d. (2003). Certified Batterer Intervention Programs: History, Philosophies, Techniques, Collaborations, Innovations and Challenges. *Adapted and updated from article that first appeared in Clinics in Family Practice, 2003, Vol. 5(1).*

Farkašová, K.; Malíková, D; Vavro, R.; Hutta, J.; Dobrovodský, R. (2014). *Sociálna inklúzia páchatel'ov domáceho násilia: Záverečná správa.* Bratislava.

Griger, J. (2015). Možnosti zavedenia sociálno-intervenčných programov pre páchatel'ov násilia na ženách (právna analýza).

Holubová, B. (2010). Programy pre prácu s mužmi – páchatel'mi násilia na ženách v partnerských vzťahoch (Analýza modelov dobrej praxe). Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Lulei, M., Záhora, J., Kurilovská, L. (2013). Komparatívna štúdia probačnej a mediačnej činnosti vo Švajčiarsku a na Slovensku – implikácie pre prax. In: *Výchovné a probačné programy v sociálnej práci v trestnej justícii.* EDUKOS.

Mátel, A. (2009). Páchatelia domáceho násilia. In: *Prevenca úrazů, otrava a násilí č. 1/2009.* Tiskárna Jihočeský Inzert Expres, s.r.o., ISSN 1804-7858 (On-line).

8 PRÍLOHY

Príloha č. 1: Dohoda o účasti v programe pre páchatel'ov násilia na ženách

Príloha č. 2: Vyhlásenie o nenásilí

Príloha č. 3: Núdzový plán

Príloha č. 4: Témy a ciele rozhovorov predtréningovej fázy

Príloha č. 1

Dohoda o účasti v programe

pre prácu s páchatelmi násilia na ženách

uzatvorená v súlade s § 51 zákona č. 40/1964 Zb.

Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Názov organizácie:

sídlo:

zastúpená:

(ďalej len „poskytovateľ programu“)

a

Meno a priezvisko:

Deň narodenia:

Trvale bytom:

(ďalej len „klient“)

(ďalej spolu poskytovateľ programu a klient len „strany dohody“)

uzatvárajú nasledujúcu dohodu:

Článok 1

Predmet dohody

- (1) Predmetom dohody je zaradenie a účasť klienta v intervenčnom programe pre prácu s páchatelmi násilia na ženách (ďalej len „program“).
- (2) Účasť klienta v programe vychádza z rozhodnutia zo dňa v trestnej veci vedenej pod spisovou zn.; týmto rozhodnutím bol klientovi uložený podľa § Trestného zákona. Zároveň bola týmto rozhodnutím klientovi uložená povinnosť podrobiť sa v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu (§ 51 ods. 4 písm. g) Trestného zákona). *(namiesto poslednej vety tam môže byť informácia o odporúčanej účasti (uviesť odporúčaciu inštitúciu), alebo dobrovoľnej účasti v programe (to sa týka prípadov, keď nemá odsúdený uloženú povinnosť podrobiť sa programu, ale on sa sám preto rozhodne).*

Článok 2

Práva a povinnosti zmluvných strán

- (1) Klient je povinný osobne sa zúčastniť všetkých skupinových a individuálnych stretnutí určených poskytovateľom programu v období od do Termíny, miesto jednotlivých stretnutí, metódy práce a obsah programu sú uvedené v prílohe č. 1 tejto dohody.
- (2) Klient sa zaväzuje
 - a) prichádzať na jednotlivé stretnutia na čas, byť prítomný na celom stretnutí a dodržiavať ďalšie podmienky účasti v programe uvedené v prílohe č. 2 tejto dohody,
 - b) v prípade prekážky z dôvodu všeobecného záujmu (napr. pri predvolaní na konanie na súde alebo inom štátnom orgáne; pri poskytnutí prvej pomoci a pod.) alebo pre dôležité osobné prekážky (napr. pri vyšetrení alebo pri ošetrení v zdravotníckom zariadení, ak vyšetrenie

- alebo ošetrenie nebolo možné vykonať mimo určeného termínu stretnutia a pod.) ospravedlniť svoju neúčast na stretnutí a bez zbytočného odkladu preukázať dôvod neúčasti,
- c) po poučení dodržiavať pravidlá bezpečnosti práce a pohybu v priestoroch, kde budú stretnutia prebiehať.
- (3) Na účel zabezpečenia činností súvisiacich s účasťou v programe udeľuje poskytovateľovi programu klient súhlas podľa § 11 zákona č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- a) so spracúvaním osobných údajov uvedených v tejto dohode, údajoch prevzatých z rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní a súdu oznámených poskytovateľovi programu probačným a mediačným úradníkom, anamnestických údajoch dobrovoľne poskytnutých v priebehu programu a
 - b) s priebežným sprístupnením záznamov a hodnotení o účasti v programe probačnému a mediačnému úradníkovi, ktorý vykonáva probačný dohľad (kontrolu) nad výkonom podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len „príslušný probačný úradník“) a osobe poškodenej trestným činom.
- (4) Klient je oprávnený oboznámiť sa so záznamami a hodnoteniami o účasti v programe poskytovaných príslušnému probačnému úradníkovi. *(nie je pri dobrovoľnej účasti klienta v programe)*
- (5) Poskytovateľ programu je povinný
- a) zaistiť realizáciu programu v rozsahu uvedenom v prílohe č. 1 tejto dohody,
 - b) oboznámiť klienta s pravidlami bezpečnosti práce a pohybu v priestoroch, kde budú stretnutia prebiehať,
 - c) na základe žiadosti oboznámiť klienta so záznamami a hodnoteniami o účasti v programe poskytnutých príslušnému probačnému úradníkovi a osobe poškodenej trestným činom.

Článok 3

Náklady programu,

doba trvania a zánik dohody

- (1) Náklady, ktoré vzniknú pri plnení tejto dohody zmluvnej strane, znáša táto zmluvná strana.
- (2) Táto dohoda sa uzatvára na dobu určitú a to do ukončenia účasti klienta v programe, najdlhšie však do rozhodnutia súdu o tom, že trest odňatia slobody, ktorý bol podmienene odložený, sa vykoná.
- (3) Poskytovateľ programu je oprávnený odstúpiť od tejto dohody z dôvodu porušenia povinnosti klienta. Účinky odstúpenia od tejto dohody nastávajú deň nasledujúci po dni doručenia písomného oznámenia o odstúpení od dohody. Poskytovateľ programu bezodkladne oznámi odstúpenie od dohody aj príslušnému probačnému úradníkovi. *(nie je pri dobrovoľnej účasti klienta v programe)*
- (4) Klient je oprávnený odstúpiť od tejto dohody bez udania dôvodu. Účinky odstúpenia od tejto dohody nastávajú deň nasledujúci po oznámení odstúpenia. Poskytovateľ programu bezodkladne oznámi odstúpenie od dohody príslušnému probačnému úradníkovi. *(nie je pri dobrovoľnej účasti klienta v programe)*

Článok 4

Spoločné a záverečné ustanovenia

- (1) Táto dohoda nadobúda účinnosť dňom podpisu obidvoma stranami dohody.
- (2) Táto dohoda je vyhotovená v troch origináloch, každá zo strán obdrží jeden výtlačok a jeden výtlačok obdrží príslušný probačný úradník. *(pri dobrovoľnej účasti klienta v programe sa spracujú len dva originály)*
- (3) Strany dohody vyhlasujú, že si ustanovenia dohody a jej príloh riadne preštudovali a ich význam im je známy a dohodu uzatvárajú v súlade so svojou slobodnou vôľou. Taktiež vyhlasujú, že im nie

sú známe žiadne skutočnosti, ktoré by mohli spôsobiť neplatnosť celej dohody alebo ktorejkoľvek jej časti, či zmarí jej účel.

V dňa

Za poskytovateľa programu:

Klient:

Príloha č. 2

Vyhlásenie

Týmto vyhlasujem, že **nebudem používať násilné správanie** voči svojej partnerke, deťom, ani žiadnym iným osobám!

Meno a priezvisko: _____

Adresa: _____

Telefónne číslo: _____

V _____ dňa _____

Vlastnoručný podpis

Príloha č. 3

Núdzový plán

V prípade, že sa dostanem s partnerkou do konfliktu:

- aktívne si vytvorím fyzický odstup (minimálne dve dĺžky ruky)
- nebudem do ruky brať žiadne predmety
- odídem z miestnosti (z bytu, domu)
- zavolám _____ a vyrozprávam mu, čo sa stalo
- pôjdem sa prejsť
- pred návratom zavolám partnerke
 - ak bude súhlasiť s mojím návratom: OK
 - ak nie, prenocujem u/v _____

Príloha č. 4

Témy a ciele rozhovorov predtréningovej fázy

Ciele:

1. získanie informácií,
2. odovzdanie informácií,
3. motivácia klienta a vytvorenie pracovnej aliancie,
4. organizačné veci.

1. Získanie informácií

„Kto oproti mne sedí, čo urobil, čo chce?“

Upozornenie: V závislosti od situácie (napr. aplikácia programu v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody) môže poskytovateľ už vopred disponovať určitými informáciami. Tieto je namieste využiť a nie je potrebné ich od páchatela znovu zisťovať. Otázky ohľadom jeho násilného činu (činov) sú ale povinné.

- Životná situácia klienta, sociálne, pracovné a finančné zázemie (Žije aktuálne v partnerskom vzťahu? Má deti? Má prácu? Má dlhy, ktoré by mu bránili vo finančnej spoluúčasti na programe?...)
- Dôvod účasti na programe (rozhodnutie súdu, prokurátora, odporúčenie sociálneho kurátora, vlastné rozhodnutie?...)
- Pohľad klienta na jeho násilné konanie (Ako k tomu prišlo? Kto je za to zodpovedný?)
- Iné (predošlé) násilné konanie klienta – história násilného konania (Protí komu?)
- Predošlé odsúdenia
- Iné problémy vo vzťahu (vzťahoch)
- Čo drží vzťah pohromade?
- Typické konfliktogénne témy
- Osobné zdroje
- Iné stresogénne faktory v živote klienta
- Sú prítomné kontraindikácie?
- Konzum omamných a návykových látok, liekov
- Odhad rizika ohrozenia partnerky

2. Odovzdanie informácií

„Informácie o rámci, cieľoch a obsahoch práce“

- Priebeh a obsah predtréningovej fázy
- Témy a obsahy (skupinovej) tréningovej fázy
- Časový rozsah a rámec programu (celkové trvanie programu, trvanie jedného stretnutia, deň a čas stretnutia,...)
- Veľkosť skupiny, spolupráca v rámci skupiny
- Kontakt s inými zainteresovanými stranami (vysielajúca, resp. odporúčajúca inštitúcia, partnerka, organizácia na podporu žien – obetí násilia poskytujúca služby partnerke,...)

3. Motivácia klienta a vytvorenie pracovnej aliancie

„Chce sa zúčastniť, alebo sa musí zúčastniť?“

- Vyjasnenie postoja trénerov – uznanie ľudskej hodnoty klienta, podporný postoj, nie trestajúci, neobviňujúci, ale zdôrazňujúci 100% zodpovednosť klienta za jeho (násilné) správanie
- Ak bola jeho účasť nariadená, čo si o tom myslí?

- Prečo sa rozhodol pre účasť v programe? (aj ak mu bola účasť nariadená – zdôrazniť faktor jeho rozhodnutia)
- Čo chce získať?
- Posilnenie vnútornej motivácie: účasť ako šanca, obohatenie, rozvoj. Čo by mohla účasť priniesť jemu osobne?
- Prípadne: Prečo jeho účasť v programe nie je aktuálne zmysluplná? Čo by mal najskôr / namiesto toho robiť? (napr. psychoterapeutická liečba, liečba závislosti – alkohol, drogy, sexuologická liečba,...)

4. Organizačné veci

„Odvzdanie a vysvetlenie podkladov k účasti“

- Dohoda o účasti na programe
- Vyhlásenie o vzdaní sa násilia
- Zbavenie povinnosti mlčanlivosti
- Regulácia finančnej spoluúčasti (koľko, kedy,...)

Koordinačno – metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie

Naším poslaním je v súlade s Národným akčným plánom na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2014 – 2019 vytvoriť, implementovať a koordinovať komplexnú celoštátnu politiku pre danú oblasť.

Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách a domáceho násilia je jednou z hlavných priorit ochrany a podpory ľudských práv. Aktuálnym medzinárodným štandardom, ktorý demokratické a právne štáty vytvorili v záujme predchádzania násiliu na ženách a domácejmu násiliu, je Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu. Na úrovni Európskej únie ich reflektuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov. Pre KMC sú tieto normy základným štandardom a aspiráciou pre dosiahnutie zníženia násilia a zvýšenia ochrany a podpory žien vystavených násiliu a obetí domáceho násilia.

Vízia KMC

Zabezpečiť kvalitu systémovej ochrany a podpory ženám zažívajúcim násilie a obetiam domáceho násilia.

Zvýšiť úroveň citlivosti a porozumenia hlavných aktérov, médií a verejnosti na tému rodovo podmieneného a domáceho násilia.

Znížiť výskyt násilia na ženách a domáceho násilia z dlhodobého hľadiska.

Ciele KMC

Vytvoriť a implementovať nástroje pre zabezpečenie efektívneho systému prevencie a eliminácie násilia na ženách a domáceho násilia, vrátane špecifickej legislatívy na elimináciu a prevenciu násilia na ženách a domáceho násilia.

Vytvoriť podmienky pre rýchlú a efektívnu ochranu a podporu všetkých žien a obetí domáceho násilia vystavených násiliu, alebo hrozbe násilia.

Predchádzať vzniku násilia a akejkoľvek situácii, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násilia.

Vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násilí na ženách a domácom násilí, aby bolo možné zvyšovať dostupnosť, kvalitu a účinnosť intervencie a prevencie v prípadoch násilia.

Rodovo podmienené násilie

„...je namierené voči určitej osobe z dôvodu jej pohlavia, rodovej identity alebo rodového vyjadrenia alebo ktoré neprimerane postihuje osoby určitého pohlavia a môže obeti spôsobiť telesnú, sexuálnu, psychickú ujmu alebo majetkovú škodu“²⁹. Zahŕňa násilie páchané blízkou osobou, sexuálne delikty, obchodovanie s ľuďmi, otroctvo a rôzne formy škodlivých praktík, ako napríklad nútené manželstvá, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a takzvané trestné činy spáchané v mene cti.

Domáce násilie

Zahŕňa „...rôzne skutky fyzického, psychického, sexuálneho a majetkového násilia, ktoré je charakteristické najmä tým, že násilie pácha osoba, ktorá s obeťou je, alebo bola, v manželskom alebo partnerskom zväzku, alebo je iným rodinným príslušníkom obeť bez ohľadu na to, či páchatel s obeťou žije, alebo žil v spoločnej domácnosti.“³⁰

Kontakt:

Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie

Kuzmányho 3/A, 811 06 Bratislava

Tel: 02 20 442 500

www.zastavmenasilie.sk

29 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (17)

30 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (18)